

**NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ
BİREYLERİN SOSYAL KABULLERİNİ SAĞLAMADA KAYNAŞTIRMAYA
HAZIRLIK ETKİNLİKLERİNİN ETKİSİ**

Özlem ÖZKAN YAŞARAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arzu ÖZEN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Şubat, 2009

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN SOSYAL KABULLERİNİ SAĞLAMADA KAYNAŞTIRMAYA HAZIRLIK ETKİNLİKLERİNİN ETKİSİ

Özlem ÖZKAN YAŞARAN

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Şubat 2009

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Arzu ÖZEN

Bu araştırmanın amacı, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri sosyal kabullerini sağlamada kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisini belirlemektir. Araştırma, Eskişehir ilindeki iki ilköğretim okulunun 3., 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Bu sınıflar içerisinde sosyal kabul düzeyi en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir. Araştırmanın deney grubuna seçilen sınıfta yer alan öğrencilerle kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri yapılmıştır.

Araştırma, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri öncesi sosyal kabul düzeyleri ile kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri sonrası sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesine yönelik öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir modeldir. Araştırmada uygulanan kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri 10 etkinlikten oluşmaktadır. Araştırma verileri “Sosyal Kabul Ölçeği” ile toplanmış, elde edilen veriler SPSS paket programı ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, normal gelişim gösteren öğrencilerle gerçekleştirilen kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin, özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabulünü artırmada etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ileri araştırmalara ve uygulamaya yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerden en önemlisi; araştırmada kullanılan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin sınıf öğretmenleri tarafından kaynaştırma uygulamaları öncesi kullanılması yönündedir. Ayrıca, farklı sosyal kabul programlarının geliştirilmesi, özel gereksinimli bireylere yönelik tutum değişikliklerinin kalıcılığının izlenmesi diğer öneriler arasında yer almaktadır.

ABSTRACT**THE EFFECTIVENESS OF INCLUSION PREPARATION ACTIVITIES
ON PROVIDING SOCIAL ACCEPTANCE OF NORMALLY DEVELOPING
STUDENTS FOR INDIVIDUALS WITH EXCEPTIONALITIES**

Özlem ÖZKAN YAŞARAN

Department of Special Education

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, Feb. 2009

Supervisor: Assist. Prof. Arzu ÖZEN

The purpose of the present study was to examine the effectiveness of inclusion preparation activities conducted with normally developing peers on providing social acceptance of individuals with exceptionalities. The study was conducted with the 3rd, 4th, and 5th grade students of two primary schools in Eskişehir. The two classes which gained the least social acceptance points were chosen to be the experimental group of the study. Inclusion preparation activities were conducted with the students of the experimental classes.

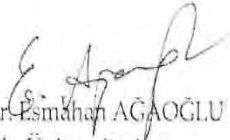
The study was conducted with a experimental design with pre-post test control group. The pre-post tests were used in order to determine the social acceptance of normally developing peers towards individuals with exceptionalities before and after the inclusion preparation activities were conducted. The inclusion preparation activities used in the study were consisted of 10 different activities. The data of the study were collected via “The Social Acceptance Scale” and analyzed via SPSS program.

The results of the study revealed that the inclusion preparation skills were effective on increasing the social acceptance of normally developing individuals towards their peers with exceptionalities. Some suggestions can be emerged through the results of the study for future studies and implementations. The most important suggestion can be the implementation of the preparation skills by the teachers before the inclusion starts in the classes. Moreover, different social acceptance programs can be developed, and maintenance of manner changes towards individuals with exceptionalities to be studied can be suggested for future studies.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Özlem ÖZKAN'ın, "Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabullerini Sağlamada Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinliklerinin Elkisi" başlıklı tezi 23/01/2009 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	:Yard.Doç.Dr.Arzu ÖZEN	
Üye	:Prof.Dr.Eliş TEKİN İFTAR	
Üye	:Doç.Dr.A.Sibel TÜRKÜM	
Üye	:Doç.Dr.Atilla CAVKAYTAR	
Üye	:Yard.Doç.Dr.Sema BATU	

 Prof.Dr.Esmahan AÇAOĞLU
 Anadolu Üniversitesi
 Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri ile ilgili günümüzde pek çok aşama kaydedilmiş durumdadır. Okullarda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili sevindirici gelişmeler yaşanmakla birlikte, özellikle normal ilköğretim okullarında eğitimlerini sürdüren özel gereksinimli öğrencilerin, akranları tarafından çoğunlukla reddedildikleri görülmektedir. Alanyazında bu konuda sınırlı sayıda çalışma yer almaktadır. Bu çalışmada, etkililiği ortaya konulan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin, kaynaştırma uygulaması yapılan sınıflardaki sınıf öğretmenleri tarafından uygulanarak, özel gereksinimli bireylere karşı daha olumlu tutumların gelişmesine katkıda bulunması ümit edilmektedir.

Her şeyden önce doğallıkları, içtenlikleri, koşulsuz sevgileriyle her zaman yüzümüzde küçük bir tebessüme sebep olan tüm özel gereksinimli öğrencilere, beni bu alanda çalışmaya ve bu tezi hazırlamaya motive ettikleri için sonsuz teşekkürler.

Araştırmanın uygulama aşamasında yer alan tüm öğrenci ve öğretmenlere katılımları ve destekleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım boyunca sabırla beni anlamaya çalışan, hiçbir zaman gülen yüzünü ve değerli zamanını esirgemeyen, başından sonuna kadar tezimin her aşamasında emeği ve izi olan çok değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Arzu ÖZEN' e çok teşekkür ediyorum.

Her kapısını çalışımda gülen yüzüyle beni karşılayan, işimle, hayatımla ilgili her konuda paylaşımda bulunabildiğim, bana süresiz özel eğitim danışmanlığı yapan sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Sema BATU'ya sonsuz teşekkürler.

Yapamayacağımı, yanlış yaptığımı düşündüğüm anlarda bile bana destek olan, özellikle araştırmamın veri analizi aşamasında hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Araş. Gör. Özcan KARAASLAN'a çok teşekkür ediyorum.

Birlikte yaşadığımız günlerde her anlamda bana destek olarak çalışmalarımı kolaylaştıran ve özel gereksinimli öğrencileri için var gücüyle çalışan ablam Zuhale ÖZKAN'a teşekkür ediyorum.

Hayat arkadaşım, canım eşim Erhan YAŞARAN'a sabrı, anlayışı, desteği ve sevgisi için sonsuz teşekkürler.

Canım annem Sevinaz ÖZKAN ve canım babam Vedat ÖZKAN, size ayıracağım zamanlardan almama izin verdiğiniz, koşulsuz sevginiz, desteğiniz ve varlığınız için sizlere ne kadar teşekkür etsem az.

Özlem Özkan Yaşaran

Şubat, 2009

ÖZGEÇMİŞ

Özlem ÖZKAN YAŞARAN

Özel Eğitim Anabilim Dalı
Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Eğitim

Lisans 2003 Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Bölümü, Ankara

Lise 1999 Atatürk Lisesi, Eskişehir

İş

2003 A. Necati Yılmaz Çok Programlı Lisesi, Bursa

2005 Ziya Gökalp İlköğretim Okulu, Eskişehir

2008 Aykut Yiğit İlköğretim Okulu, Sakarya

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir, 21.10.1982 Cinsiyet: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	iv
ÖZGEÇMİŞ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Eğitim Ortamları.....	1
1.2. Kaynaştırma Uygulamalarının Tarihçesi	4
1.3. Kaynaştırma	6
1.3.1. Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler	7
1.3.2. Kaynaştırmanın Yararları ve Kaynaştırma Uygulamalarında Rol Oynayan Etmenler	9
1.3.3. Tutumların Değiştirilmesi ve Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulü	14
1.3.4. Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulünü Etkileyen Etmenler	16
1.3.5. İlköğretim Döneminde Sosyal Kabul Çalışmalarının Önemi	18
1.3.6. Kaynaştırmaya Hazırlık Çalışmaları	19
1.4. Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumları İnceleyen Araştırmalar.....	21
1.5. Türkiye’de Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulü İle İlgili Yapılan Araştırmalar	23
1.6. Problem	27
1.7. Amaç	28
1.8. Önem.....	28
1.9. Sınırlılıklar	29
1.10. Tanımlar.....	29
BÖLÜM 2	30
YÖNTEM	30
2. 1. Araştırma Modeli	30
2.1.1. Araştırmanın Bağımsız Değişkeni	31

2.1.2. Araştırmanın Bağımlı Değişkeni	31
2.2. Çalışma Grubu	31
2.2.1. Deney Grubu	33
2.2.2. Kontrol Grubu	33
2.3. Verilerin Toplanması	34
2.3.1. Sosyal Kabul Ölçeği (SKÖ).....	34
2.3.2. Öğrenci Bilgi Formu	35
2.3.3. Öğretmen Bilgi Formu	35
2.3.4. Sosyal Geçerlilik Veri Toplama Aracı.....	35
2.4. Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri	36
2.5. Deney Süreci.....	40
2.5.1. Ortam	40
2.5.2. Öntest Uygulaması.....	41
2.5.3 Uygulama Süreci.....	42
2.5.4. Sontest Uygulaması	43
2.6. Verilerin Analizi	43
BÖLÜM 3	44
BULGULAR VE YORUM.....	44
3.1. Sosyal Geçerlilik Bulguları.....	46
BÖLÜM 4	47
TARTIŞMA VE ÖNERİLER	47
4.1. Tartışma	47
4.2. Öneriler	50
EKLER.....	51
KAYNAKÇA.....	87

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	5
Tablo 1.2. Kaynaştırmanın Yararları	10
Tablo 2.1. Deneklerin Özellikleri	33
Tablo 2.2. Uygulama Takvimi	42
Tablo 3.1. Sosyal Kabul Ölçeğinden Alınan Öntest-Sontest Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri.....	45
Tablo 3.2. Sosyal Kabul Ölçeğinden Alınan Öntest-Sontest Puanlarının ANOVA Sonuçları	46

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günlük yaşam içerisinde kişiler arasında pek çok bireysel farklılık gözlenmektedir. Kişiler arası farklılıklar, fiziksel özellikler, kişisel yetenekler, ilgiler, önem verilen yaşam değerleri olarak sıralanabilir. Bu farklılıklar bireyin çevresindeki kişiler tarafından kolaylıkla kabul görebilir. Kişiler arasında kolaylıkla kabul gören bireysel farklılıkların yanı sıra, bireyler arasında günlük ve toplumsal yaşamın bir parçası olan temel becerilerin ve kişisel sorumlulukların yerine getirilmesine engel olan bireysel farklılıklar da bulunabilmektedir. Bu farklılıklar özellikle gruptan benzer tepkilerin beklendiği, okul gibi ortamlarda bireyin çevresindeki kişiler tarafından kolaylıkla kabul görmeyebilir.

Eğitim sistemi içerisinde de normal gelişim gösteren öğrencilerin yanı sıra pek çok bakımdan farklılıklara sahip bireyler de bulunmaktadır. Okul ortamında, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların bazıları normal eğitim ortamlarından yararlanmada herhangi bir engel oluşturmayabilir. Ancak, öğrencilerin görme, işitme, öğrenme vb. alanlardaki yetersizlikleri normal eğitim ortamlarından yararlanmalarına engel olabilmektedir (Eripek, 1992). Normal eğitim ortamlarından yararlanamayacak kadar yetersizlikten etkilenen özel gereksinimli öğrenciler için farklı eğitsel düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır.

1.1. Özel Gereksinimli Bireyler ve Eğitim Ortamları

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel gereksinimli bireyler şu şekilde tanımlanmaktadır.

“Özel eğitim gerektiren birey; çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireyi ifade etmektedir” (26184 sayılı Resmi Gazete, 2006).

Bu genel tanım, farklı özelliklere sahip özel eğitime gereksinimi olan bireylerin tümünü kapsamaktadır. Aynı yönetmelikte özel gereksinimli bireyler aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

- Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar
- Duygusal ve davranış bozukluğu olan çocuklar
- Görme yetersizliği olan çocuklar
- Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar
- İşitme yetersizliği olan çocuklar
- Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocuklar
- Ortopedik yetersizliği olan çocuklar
- Otistik çocuklar
- Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar
- Serabral palsili çocuklar
- Süreğen hastalığı olan çocuklar
- Üstün yetenekli çocuklar

Özel gereksinimli bireylerin özür, tür ve dereceleri ile özellikleri birbirinden farklılıklar göstermektedir. Özel gereksinimli bireylerin farklılıkları; zihinsel, duygusal, bedensel, sosyal ya da iletişim özelliklerinde veya bunların herhangi bir bileşeninde olabilir (Eripek, 1990). Belirlenen bu farklılıklara ek olarak; yaş, cinsiyet, kültür ve yaşam koşulları gibi etmenler de sıralanabilir. Onların bu özellikleri, bir destek sağlanmadığında normal gelişim gösteren bireyler için sunulan eğitim ortamlarından yararlanmalarını güçleştirmektedir (Cavkaytar, 2008). Bu bağlamda, özel gereksinimli bireylerin eğitimlerinde, genel eğitime ek ya da genel eğitimden farklı bazı özel düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Bu düzenlemelerin bütününe “özel eğitim” denilmektedir. Özel eğitimin genel eğitimden belki de en önemli farkı, öğretimin bireysel olarak planlanması, daha sistematik olarak uygulanması ve değerlendirilmesidir (Eripek, 2008).

Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri mevcut sistem içerisinde ayrı okullar, ilköğretim okulları içerisinde özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma eğitimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri ortamlar en fazla

kısıtlayıcı olan ayrı eğitim ortamlarından en az kısıtlayıcı olan birlikte eğitim ortamlarına doğru bir hiyerarşi göstermektedir. En az kısıtlayıcı ortam; çocuğun yetersizliği olmayan akranlarıyla, yaşadığı çevreden ve ailesinden mümkün olduğunca en az ölçüde ayrı tutulmasını ve çocuğun gelişimini en üst düzeyde geliştirmeyi sağlayan ortamdır (Ataman, 2003). Hiyerarşide yer alan eğitim ortamları, en fazla kısıtlayıcı olan eğitim ortamlarından en az kısıtlayıcı olan eğitim ortamlarına doğru; yatılı özel eğitim okulu, gündüzlü özel eğitim okulu, özel sınıf, yarı zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma ve tam zamanlı kaynaştırma şeklinde ele alınmaktadır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

En fazla kısıtlayıcı olan eğitim ortamları yatılı özel eğitim okullarıdır. Bu okullarda öğrenciler aynı engel grubundaki öğrencilerle eğitim almakta ve geceleri de bu okullarda kalmaktadırlar. Gündüzlü özel eğitim okulları, öğrencilerin aynı engel grubundan öğrencilerle eğitim aldıkları, gerektiğinde ek hizmetlerin sağlandığı bir diğer ayrı eğitim ortamıdır. Özel eğitim sınıfları, öğrencilerin eğitimlerini normal ilköğretim okul binası içerisinde özel bir sınıfta aldıkları, yalnızca ders saatleri dışındaki teneffüs saatlerinde normal akranlarıyla birlikte oldukları düzenlemelerdir. Yarı zamanlı kaynaştırma, öğrencinin özel eğitim sınıfında kayıtlı olup, başarabileceği derslerde normal sınıfta akranlarıyla eğitim almasıdır. Kaynak oda destekli kaynaştırma ise, öğrencinin normal sınıfta kayıtlı olup, desteğe gereksinim duyduğu derslerde özel eğitim öğretmeninden kaynak odada eğitim aldığı eğitim ortamıdır. Son olarak tam zamanlı kaynaştırma, özel gereksinimli bireyin kaydının normal sınıfta olduğu ve tüm gün boyunca eğitimini normal sınıfta ve normal sınıf öğretmeninden aldığı eğitim ortamıdır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Özel gereksinimli bireylerin toplumun bir üyesi olarak yaşayabilmeleri için normal gelişim gösteren bireyler gibi eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmaları gereklidir. Son yıllarda değişen okul politikaları ve yasalarla en az kısıtlayıcı ortamın desteklenmesi ve özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla aynı ortamlarda eğitim görmeleri, diğer bir deyişle kaynaştırılmaları fikri kabul edilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitimlerinin temel amacı, yaşam işlevlerini geliştirerek onları daha bağımsız kılmaktır. Kaynaştırma eğitimi bu hedefi karşılamak için uygun bir araç olma özelliği gösterebilmektedir (Turhan, 2007). İzleyen bölümde en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olarak

bilinen kaynaştırma uygulamalarının tarihçesi ve tanımı hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

1.2. Kaynaştırma Uygulamalarının Tarihçesi

Özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamları ile ilgili dünyadaki gelişmeler incelendiğinde, en az kısıtlayıcı eğitim ortamları olarak başlangıçta yalnızca genel eğitim sınıflarına yerleştirmelerin yapıldığı görülmektedir. Bu uygulamalar içerisinde özel gereksinimli öğrencilerin yalnızca beden eğitimi ve müzik derslerinde diğer öğrencilerle birlikte olmaları sağlanmış, bazen de haftada birkaç saati geçmeyen destek hizmetlerle sınırlı uygulamalar yapılmıştır (Eripek, 2007).

Dünyada kaynaştırma eğitimi ile ilgili ilk adımlar, özel gereksinimli bireylerin ebeveynlerinin, çocuklarına şans verildiğinde onların da genel eğitim sınıflarında öğrenebileceklerini savunmaları ile başlamıştır. Daha sonraki yıllarda kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilimsel araştırmalar yapılmaya başlanmış; yapılan çalışmalar, kaynaştırma uygulamalarının özel gereksinimli bireylere önemli katkılar getirdiğini göstermiştir. Bu gelişmeler üzerine kaynaştırma uygulamaları eğitimciler tarafından da desteklenmiş, yasa ve yönetmeliklerde de çeşitli düzenlemelere gidilmiştir (Eripek, 2007).

1960'lı yıllara kadar dünyada yaygın olarak özel gereksinimli bireylerin özel eğitim sınıflarında eğitimlerini sürdürmeleri anlayışı benimsenmiştir. Ayrı eğitim ortamlarında eğitime yönelik eleştiriler ve açılan çeşitli davalar sonucunda 1970'li yıllardan itibaren İtalya, Norveç, İngiltere, Amerika ve Fransa gibi ülkelerde kabul edilen yasalarla birlikte özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla birlikte genel eğitim ortamlarında eğitim almaları kabul edilmiştir (Kuz, 2001).

ABD'de 1975 yılında okul çağındaki özel gereksinimli bireylerin uygun eğitsel hizmetlerden yararlanmalarını amaçlayan "Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası" kabul edilmiştir. Bu yasa ile ilk kez; fark gözetmeksizin değerlendirilme, bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, en az kısıtlayıcı eğitim ortamı, devlet okullarının programlarından ve hizmetlerinden yararlanma, karma eğitim ve yasal uygulama hakkı gibi önemli kararlar kabul edilmiştir. Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası daha sonra genişletilerek 1990 yılında "Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası (IDEA PL 101-

476)” adını almış ve yetersizliği olan hiçbir çocuğun parasız eğitimin dışında bırakılmayacağı vurgulanmıştır. Bu yasanın ardından 1997 yılında “PL 105-17” yasası yürürlüğe girmiş ve özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla birlikte normal okullarda eğitim görmeleri gerektiği belirtilmiştir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Bu gelişmelere paralel olarak yapılan bilimsel araştırmaların sonucunda, kaynaştırmanın etiketlenmeyi ortadan kaldırdığı, çocuğun sosyal statüsünü yükselttiği, daha iyi bir öğrenme çevresi sağladığı, öğrencinin özelliğine daha uygun hizmet alabilmesini kolaylaştırdığı görülmüştür (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Tarihsel süreç içerisinde ayrı eğitim ortamları yerine birlikte eğitim ortamlarının kabul görmeye başladığı ve kaynaştırma uygulamalarının benimsendiği görülmektedir. Tablo 1.1.’de özel eğitim ve kaynaştırmanın yıllara göre gelişimi gösterilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Tablo 1.1. Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Eski Çağlar	Eğitim yapılmamaktaydı. Engelli bireyler ihmal ya da istismar ediliyordu.
Hristiyanlığın Kabulü	Yatılı bakım yerleri/enstitüler kuruldu.
1700-1800	Avrupa’da özel okullar açıldı.
1850-1900	Eğitim ve öğretim amacıyla yatılı özel okullar açıldı.
1900-1950	Yatılı özel okullar sayıca artmaya ve yaygınlaşmaya devam ederken, özel okullar ve özel sınıflar daha çok yaygınlaştı.
1950-1970	Zihinsel engelliler, duygusal bozukluğu ve öğrenme yetersizliği olanlar için özel sınıflar daha çok tercih edildi. Yatılı özel okullar görme, işitme ve fiziksel engelliler için tercih edildi.
1970-1977	Öğretimsel ve sosyal olarak kaynaştırmaya uygun öğrencilerin genel eğitim sınıflarında eğitimi uygun görüldü. Genel eğitim okullarındaki özel sınıflar yatılı kurumlara ve özel okullara yerleştirilen orta ve ağır derecede engelli öğrenciler için düşünüldü.
1977- günümüz	Engelli öğrencilerin en az kısıtlayıcı çevrede olabildiğince kendi akranlarıyla birlikte, devlet okullarında ücretsiz eğitimden yararlanmaları yasal olarak kabul edildi. Son 15 yıllık dönemde bütünlendirme (inclusion) kavramı kabul gördü.

Tarihsel süreçte yer alan düzenlemeler doğrultusunda günümüzde, özel gereksinimli bireylere genel eğitim sınıfları içerisinde destek hizmetler sunularak kaynaştırma uygulamalarının sürdürüldüğü görülmektedir.

1.3. Kaynaştırma

Alanyazında pek çok kaynaştırma tanımı yapılmıştır. Friend ve Bursuck (2006)' a göre kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin akademik becerilerde ortalama bir başarı sağlayabilmesi için en az düzeyde destek alacağı genel eğitim ortamlarına yerleştirilmesi ya da eğer öğrenci akademik becerilerde belli bir ilerleme gösteremiyorsa, öğrencinin beden eğitimi, resim gibi derslere ve okuldaki sosyal etkileşimini sağlayacak etkinliklerine katılımını sağlamaktır.

Kırcaali-İftar (1992), özel gereksinimli bireyler için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan kaynaştırmayı şöyle tanımlamıştır:

“Özel gereksinimli öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak, tam ya da yarım zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesidir.”

Sucuoğlu ve Kargın (2006) ise kaynaştırmayı şu şekilde tanımlamışlardır:

“Özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim okullarında normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte, gerektiğinde kendisine ve sınıf öğretmenine destek hizmetler sağlamak suretiyle öğretim görmesidir.”

Diler (1998)'in yaptığı bir tanımda kaynaştırma şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bireyin engeli nedeniyle etiketlenerek ayrı eğitim ortamlarında bulunması yerine, normal gelişim gösteren akranları ile birlikte performansına göre hazırlanmış bireysel eğitim programı ve destek hizmetler sağlanarak eğitim almasıdır.”

Görüldüğü gibi her bir tanım benzer hususlar ve özellikler içermektedir. Genel anlamda yapılan kaynaştırma tanımlarının tümünde kaynaştırmanın, yalnızca özel gereksinimli bireyleri normal sınıflara yerleştirmek olmadığı, çeşitli uyarlamalar yapılması gerektiği ve temel ölçütlerin sağlanmasının önemli olduğu da vurgulanmaktadır.

Kaynaştırma, 31.05.2006 yürürlüğe giren ve şu anda uygulanmakta olan en son “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde” şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır”
(26184 sayılı Resmi Gazete, 2006).

Kaynaştırma uygulamalarının etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma ortamlarından yararlanabilmesi için kaynaştırmanın yasa ve yönetmeliklerle desteklenmesi son derece önemlidir. Dünyada kaynaştırmanın genel bir tarihçesinden sonra izleyen bölümde Türkiye’deki özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yer verilmiştir.

1.3.1. Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1950’li yıllara kadar özel gereksinimli bireylerin eğitilemeyeceklerine inanılmış ve bu çocukların eğitimleri için kurumsal düzeyde girişimlerde bulunulmamıştır. Türkiye’de özel eğitimin Milli Eğitim Bakanlığı’nın örgün hizmetleri arasında yer alması ancak 1951 yılında sağlanabilmiştir (Turhan, 2007).

Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları ABD’de 1975 yılında kabul edilen “Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası”nın diğer ülkelerde benimsenmesinden oldukça uzun bir süre sonra, 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile yasal olarak benimsenmeye başlamıştır. Bu kanunun 4. maddesinde yer alan *“durumları ve özellikleri uygun olan yetersizliği olan çocukların, normal gelişim gösteren*

çocukların eğitimleri için açılmış olan okul ve eğitim kurumlarında normal gelişim gösteren akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirler alınır” hükmü ile özel gereksinimli bireylerin normal akranları arasında eğitilmeleri gereği ilk kez vurgulanmıştır. 1985 yılında yayınlanan “Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği’nde” özel sınıfların açılmaması durumlarında destek yardımcı hizmetler sağlanarak, özel gereksinimli bireylerin normal sınıflarda eğitim alabileceği hükmüne yer verilmesiyle kaynaştırma uygulamalarına bir adım daha atılmıştır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Özel gereksinimli bireylere ilişkin en kapsamlı yasal düzenleme 1997 yılında kabul edilen “573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname”dir. Bu kararname ile tanılamadan özel eğitim desteğine ve eğitim programlarının geliştirilmesine kadar tüm basamaklar ele alınmıştır. 1997 yılında çıkan kanun hükmünde kararname kararları esas alarak hazırlanan ve 2000 yılında yürürlüğe konulan “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin yedinci kısmında kaynaştırma uygulamalarına yer verilmiş; kaynaştırmanın tanımı, kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının ilkeleri sıralanmış ve uygulama ölçütleri detaylı olarak yer almıştır. Aynı yönetmeliğin ikinci ve üçüncü bölümlerinde yarı zamanlı ve tam zamanlı kaynaştırma uygulamaları ve kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumluluklar detaylı olarak tanımlanmıştır (MEB, 2000). Bu yönetmelikte kaynaştırma şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kaynaştırma; özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır.”

Son olarak 2006 yılında yürürlüğe giren “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin dördüncü kısmında kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarına yer verilmiş ve kaynaştırma yoluyla eğitim şu şekilde açıklanmıştır:

“Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” (26184 sayılı Resmi Gazete, 2006).

Özel gereksinimli bireylerin akranları ile aynı sınıfa fiziksel olarak yerleştirilmeleri kaynaştırma için yeterli değildir. Özel gereksinimli bireyler sadece sınıfa yerleştirildiğinde, ne gereksinimleri olan becerileri öğrenebilir ne de akranları arkadaşlarına karşı daha saygılı ve duyarlı olma çabası içinde olurlar (Vuran, 2007). Kaynaştırma uygulamalarının amacına ulaşabilmesi ve etkili kaynaştırma uygulamalarının gerçekleşmesi belirli unsuların sağlanabilmiş olmasına bağlıdır. İzleyen bölümde kaynaştırmanın yararları ve kaynaştırma uygulamalarında rol oynayan etmenler açıklanacaktır.

1.3.2.Kaynaştırmanın Yararları ve Kaynaştırma Uygulamalarında Rol Oynayan Etmenler

Kaynaştırma, yalnızca özel gereksinimli bireyin normal akranlarıyla birlikte eğitim alarak pek çok açıdan yarar sağladığı bir düzenleme olarak görülmemelidir. Kaynaştırma uygulamalarının, özel gereksinimli bireylerin yanı sıra sınıftaki diğer öğrencilere, eğitimden sorumlu olan öğretmenlere ve özel gereksinimli çocuğu olan ve olmayan anne babalara da pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır. Sucuoğlu ve Kargın (2006) tarafından bu yararlar Tablo 1.2'deki gibi ifade edilmiştir.

Tablo 1.2. Kaynaştırmanın Yararları

	Kaynaştırmadan Beklenen Yararlar
Özel Gereksinimli Öğrencilere	Özel gereksinimli olmayan akranlarıyla birlikte yaşamayı ve arkadaşlık kurmayı öğrenirler. Diğer akranlarını gözleyerek yeni beceriler öğrenirler. Toplum içinde yaşamaya hazırlık olacak nitelikte gerçek yaşam deneyimleri kazanırlar.
Özel Gereksinimli Olmayan Öğrencilere	Özel gereksinimli bireyler hakkında daha gerçekçi bir bakış açısı elde ederler. Kendilerinden farklı olan bireyleri kabul etmeyi öğrenirler. Kendilerini başkalarının yerine koymayı ve onları anlamayı öğrenirler. Tüm zorluklara rağmen başarılı olan bireyleri tanıma fırsatını elde ederler.
Sınıf Öğretmenlerine	Sınıf ortamını ve öğretim programını sınıfındaki öğrencilerin gereksinimlerine göre düzenleme becerisi kazanırlar. Özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen gibi diğer personelle iletişim ve işbirliği kurma becerilerini geliştirirler.
Özel Gereksinimli Çocukların Ailelerine	Normal gelişimi öğrenirler ve kendilerini toplumdan daha az soyutlanmış hissederler. Kendilerine önemli bir destek sağlayabilecek normal gelişim gösteren çocukların aileleriyle iletişimlerini geliştirirler.
Özel Gereksinimli Olmayan Çocukların Ailelerine	Özel gereksinimli çocukların aileleriyle etkileşime girerek onlara katkı getirebilirler. Çocuklarına bireysel farklılıkları ve onlara saygı duymayı öğretme fırsatını elde ederler.

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülmesinde en önemli etken kaynaştırmayı yürütecek olan ekiptir. Kaynaştırma uygulamalarını gerçekleştirecek olan ekipte yer alacak kişiler ise; kaynaştırma öğrencisi, okul yöneticileri, sınıf öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, akran öğrenciler, kaynaştırma öğrencisinin ailesi ve diğer personel (örn; okul psikologu, rehber öğretmen) olarak sıralanabilir. Ekipte yer alan her bir kişinin kaynaştırma uygulamaları sırasında belirli görev ve sorumlulukları vardır (Diler, 1998; Batu ve Kırcaali-İftar, 2006). Aşağıda kaynaştırma uygulamaları sırasında belirli sorumlulukları olan ekip üyeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Okul Yöneticileri: Okul yöneticileri öncelikle özel gereksinimli bireylerin uygun eğitsel ortamlara yerleştirilmesi ile ilgili yasa ve yönetmeliklerden haberdar olmalıdır. Özellikle kaynaştırma sınıfı öğretmenin ders planlarını uygun şekilde ayarlamalı, öğretmenin gereksinim duyduğu hizmet-içi eğitimleri sağlamalıdır. Ayrıca, okulda gerekli olan araç-gereci sağlama konusunda destek olmalı ve kaynaştırma öğrencisinin programı hakkında

bilgi sahibi olmalıdır. Okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamasına ve kaynaştırma öğrencilerine karşı tutumları diğer personelin tutumlarını da etkilemektedir (Batu, 2008).

Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesi: Kaynaştırma uygulamaları sırasında anne babanın katılımı öğretmenin işini kolaylaştıracak gibi, kaynaştırma öğrencisinin de başarısını arttıracaktır. Okulda yapılan öğretim etkinliklerinin ev ortamında tekrarlanması kaynaştırma öğrencisinin başarısını yükseltecek ve bu durum kaynaştırma öğrencisinin akranları arasında kabul edilme olasılığını arttıracaktır (Batu, 2008).

Diğer Personel: Ekipte yer alan rehber öğretmen ve okul psikologunun görevleri ise; özel gereksinimli bireyin, eğitim programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında ve sınıf öğretmenin karşılaştığı her türlü sorunda danışmanlık yapmak, aileye özel gereksinimli bireyin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceği konusunda rehberlik yapmak olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, öğrencinin psikolojik ve akademik yönden değerlendirilmesi ve izlenmesi, bireysel eğitim programlarının hazırlanmasında ekip üyeleriyle işbirliği halinde olmak diğer görevler arasında yer almaktadır (Diler, 1998).

Sınıf Öğretmeni: Kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenin, öncelikle kaynaştırma uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Ayrıca, sınıf öğretmenin ekipteki diğer kişilerle bilgi paylaşımında bulunması etkili kaynaştırma için önemli görülmektedir. Kaynaştırma öğrencisini her yönüyle tanımak, uygun öğretim programları geliştirebilmek için ilgili uzmanlarla işbirliği içinde olmak ve kaynaştırma öğrencisini sınıfa kabul etmeye istekli olmak da sınıf öğretmenin görevleri arasındadır. Olumlu, kabul edici bir sınıf ortamı yaratmak kaynaştırma öğrencisinin sınıfın bir parçası olabilmesi açısından önemlidir. Olumlu sınıf ortamının yaratılmasında sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yönelik tutumları, kaynaştırma öğrencisinden beklentileri, öğretmenin yeterlilikleri ve özel gereksinimli öğrenciyi destekliyor olması gibi özellikleri etkili olmaktadır (Batu, 2008; Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Öğretmenler, sınıflarındaki tüm öğrenciler için en önemli rol modelleridir. Öğretmen yetersizliği olan öğrencileri sınıfında “misafir” öğrenci olarak değil de sınıfın tam bir üyesi olarak algılıyorsa, diğer öğrenciler de öğretmenlerini model alacaklardır (Vuran, 2007). Bu nedenle, öncelikle sınıf öğretmenine sağlanacak destek ve bilgilendirme çerçevesinde gerçekleştirilecek kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri sınıf ortamında olumlu

bir sosyal etkileşimin oluşmasına da katkıda bulunacaktır. Başarılı olmayan kaynaştırma sınıflarında sorun, sınıf öğretmenin özel gereksinimli bireyler hakkında doğru bilgi sahibi olmamasından ve gerçekçi olmayan beklentiler içerisinde olmasından kaynaklanabilmektedir. Özel eğitim uzmanları tarafından sınıf öğretmenleri bilgilendirildiğinde, beklentilerinin gerçekçi yönde değiştiği belirlenmiştir (Şahbaz, 1997).

Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerine gerekli destek hizmet sağlanırsa, kaynaştırma sınıfı öğretmeni de kaynaştırma sınıfındaki diğer öğrencileri bilgilendirebilir. Kaynaştırma sınıfı öğretmeni, kaynaştırma öğrencisinin fiziksel görünümünde engelinden kaynaklanan bir farklılık varsa bu durumu diğer öğrencilere açıklayarak bilgilendirme çalışmalarına başlamalıdır. Özel gereksinimli birey, engeli nedeniyle herhangi bir araç ya da cihaz kullanıyorsa bunlar da sınıftaki diğer öğrencilere düzeylerine uygun olarak tanıtılmalı ve anlatılmalıdır. Ayrıca, sınıf öğretmeni sınıfta yapılacak her türlü uyarlamalar ile ilgili de sınıftaki diğer öğrencileri bilgilendirmelidir (Kargın, 2004). Sınıf öğretmeni bilgilendirme çalışmaları içerisinde sınıfa konuk konuşmacılar davet ederek yetersizliğe sahip olmanın nasıl bir şey olduğu, yetersizliği olan bireylerin nasıl başarılı bir yaşam sürebilecekleri gibi konularda tartışmalar yapılmasını sağlayabilir. Aynı zamanda, yetersizliği olan bireylere hizmet veren uzmanları davet ederek, uzmanlardan bu konuda bilgiler alınabilir ve öğrencilerin sorularını yanıtlamaları istenebilir. Sınıftaki öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri anlatan video kayıtları, filmler izlemeleri ve öykü kitaplarını okumaları sağlanarak bu konularda tartışmalar yapılabilir (Vuran, 2007).

Alanyazın, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin kaynaştırma uygulaması karşısındaki tutumlarının, sınıfta yer alan öğrencilerin tutumlarını da etkilediğini göstermektedir. Araştırmalar, öğretmenlerin kaynaştırma sınıfında ortaya koyduğu olumsuz tutumların sınıftaki diğer öğrencileri de olumsuz etkilediği ve onların da özel gereksinimli bireylere karşı negatif tutumlar sergilediğini göstermiştir (Şahbaz, 1997).

Naor ve Milgram (1980), öğretmen adaylarının özel eğitimin tanımı, engel türleri, özel eğitim yöntemleri, kaynaştırma gibi konularda bilgilendirilmelerinin ve özel gereksinimli bireylerin eğitim aldıkları sırada öğretmen adayları tarafından gözlemlenmelerinin, öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına etkisini araştırmışlardır. Araştırma bulguları bilgilendirme ve gözlemlerde bulunmanın olumlu

tutumlar geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Larivee (1981), öğretmenlere sağlanan destek hizmetler ile öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmış ve öğretmenlere destek hizmet sağlandığında tutumlarında kaynaştırma öğrencisini kabul etme açısından olumlu değişiklikler olduğunu belirlemiştir.

Normal Gelişim Gösteren Akranlar: Kaynaştırmanın en önemli hedeflerinden birisi de özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla etkileşim kurması ve onlar tarafından sosyal kabul görmesi olduğundan normal gelişim gösteren akranların, sınıflarına bir kaynaştırma öğrencisi katılacağı fikrine hazırlanması önem taşımaktadır. Normal gelişim gösteren akranlar özel gereksinimli bireylerle karşılaştıklarında çoğunlukla onların farklılıkları konusunda net bilgilere sahip olmamaktadırlar. Engel ile ilgili bilgi eksikleri öğrencilerin ne yapacağını, özel gereksinimli akranlarına nasıl yaklaşacaklarını bilememelerine ve bunun sonucu olarak da uzak durmalarına sebep olabilmektedir. Kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri gerçekeştirilmeden yapılan kaynaştırma uygulamalarında pek çok öğrenci bu durumlarla karşı karşıya kalmakta, reddedilmekte, sınıf öğretmeni sosyal kabul için yapılabileceklerin farkına varamamakta ve farkında olmadan kendisi de kaynaştırma öğrencisini reddedebilmektedir (Batu, 2008).

Kaynaştırma uygulamalarında temel amaç, özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile sosyal etkileşimde bulunması ve sosyal kabul görmesi olduğundan kaynaştırma sınıflarında sosyal kabulü arttırıcı çalışmaların yapılması önemli bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, sınıf öğretmenin sınıfa gelecek kaynaştırma öğrencisi ile ilgili bilgi sahibi olması ve diğer öğrencileri bu konuda bilgilendirmesi sosyal etkileşimin sağlanması açısından önemlidir

Kaynaştırma öğrencisi gününün büyük bir kısmını sınıf öğretmeni ve normal akranlarıyla geçirmektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamaları sürecinde sınıf öğretmeni, normal akranlar ve kaynaştırma öğrencisi saç ayağının en önemli bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, hem kaynaştırma sınıfı öğretmenine hem de kaynaştırma sınıfında bulunan normal akranlara, ekipte yer alan diğer üyelere kıyasla çok daha fazla sorumluluk düşmektedir.

Sucuoğlu ve Kargın (2006), özel gereksinimli bireylerin kaynaştırma uygulamasına hazırlanmadan ve sınıf öğretmenine destek hizmetler sağlanmadan genel eğitim sınıfına

yerleşmesi durumunda üç problem durumun ortaya çıkabileceğinden bahsetmişlerdir. Bu problemleri ise; özel gereksinimli bireyin kendiliğinden normal akranlarını gözlem ve taklit edememesi, sınıftaki normal akranların özel gereksinimli öğrenciyi kabul etmemesi, sınıf öğretmenin kaynaştırma öğrencisinin sosyal kabulü için müdahalede bulunmaması olarak sıralamışlardır.

Uysal (2004), tarafından kaynaştırma uygulaması yapan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelendiği bir araştırmada, öğretmenlerin büyük bir kısmı, kaynaştırmanın başarıyla uygulanabilmesi için pek çok etmenin önemli olduğunu ifade etmiştir. Aynı araştırmada öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamalarında işlerini zorlaştıran en önemli nedeni; normal akranlara kaynaştırma öğrencisini kabul ettirememek olarak belirttikleri görülmüştür. Araştırma verisi dikkate alındığında, kaynaştırma öğrencisinin normal akranlar tarafından kabulünü sağlamanın son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İzleyen bölümde özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlara ve sosyal kabul kavramına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

1.3.3. Tutumların Değiştirilmesi ve Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulü

Baron ve Byrne'a göre (1977) tutumlar; oldukça organize olmuş, uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir. Bu eğilimler, diğer insanları, grupları, fikirleri, ülkenin diğer yörelerini ya da nesnelere konu edindirir. Tanımda tutumlarla ilgili olarak iki temel özelliğin olduğu görülmektedir. Birey tarafından sergilenen herhangi bir eğilimin tutum olarak nitelendirilebilmesi için oldukça uzun süreden beri gösteriliyor olması ve yalnızca düşünce boyutunda değil, gözlenen davranışlarda, duygusal tepkilerde de sergileniyor olması gerekmektedir (Akt. Cüceloğlu, 1996).

Alanyazında tutumun üç boyutundan söz edilmektedir. Bu konu üzerinde çalışan kuramcılar, bu boyutları; duyuşsal, bilişsel ve davranışsal boyutlar olarak isimlendirmişlerdir. Duyuşsal boyut, tutum nesnesi ile ilişkili hoşlanma/hoşlanmama gibi çeşitli duygusal tepkileri belirtmektedir. Tutumların bir başka boyutu olan bilişsel boyut tutum nesnesi ile ilişkili olan bilgi ve inanışları içine almaktadır. Tutumların bir diğer boyutu olan davranışsal boyut ise, tutum nesnesine yönelik davranışları ve davranışsal

niyetleri içermektedir. Bu üç boyut birbirleri ile ilişkili bir yapı içindedir. Her öge ve diğer ögeler tutum üzerinde etkili olabilmektedir (Horne, 1985).

Özyürek (2006), tutumların yaşantılara bağlı olarak değişebileceğinden ve tutumların değişmesinde iki değişkenin etkili olduğundan bahsetmektedir. Bu değişkenlerden birisi bilgilendirme, diğeri ise etkileşimde bulunmadır. Tutumların özellikle duygu boyutu etkileşimlerle değişebilmektedir. Tutumların da diğer davranışlar gibi öğrenilen yapılar olduğunu belirten davranışçı yaklaşıma göre, tutumların değiştirilmesinde öğrenme yaşantısına ihtiyaç vardır. Özel gereksinimli olan bireylere yönelik olumsuz tutumlar onlarla olumlu etkileşimde bulunma, bu etkileşimin onaylanması ve bu etkileşimin başarılı olduğunun belirtilmesiyle değişebilmektedir. Ancak, tutumların inanç boyutunda değişikliklerin gerçekleşebilmesi için sunulan bilgilerin gerçekçi, işitsel ya da görsel bilgilendirmeler olması gerekmektedir. Özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumlar; alay etme, uzak durma, acıma, bulunduğu sosyal ortama dahil etmeme ya da aşırı koruyucu bir tavır sergileme şeklinde gözlenmektedir. Özel gereksinimli bireyin sosyal kabulünün olmaması onun akademik başarısını büyük oranda etkilemektedir.

İlkokul dönemindeki çocuklar için yaşlılarından kabul görme çok önemlidir. Yaşlılarından kabul görmeyen çocukların çeşitli sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bu durum, özel gereksinimli çocuklar üzerinde de büyük etki göstermektedir. Tutumlar çocuğun sağlıklı bir psikolojik yapıya sahip olmasında da önemli rol oynamaktadır. Örneğin olumlu tutumlar okul başarısının artmasına neden olurken, olumsuz tutumlar da çocuğun okul performansını düşürebilmektedir. Bu durum özellikle özellikle yaşlılarından farklı olan çocuklar için daha da önemlidir (Öcal,1999).

Hurlock'a göre sosyal kabul; bireyin grubun bir üyesi olarak herhangi bir etkinlik için seçilmesi veya kişinin tüm kişiliğine karşı başkalarından gelen tepkilerdir. Çocuğun sosyal ve kişisel uyumu, büyük ölçüde çevresindeki yaşlılarının onu kabul etmesiyle ilişkilidir. Kabul gören çocuk, grup etkinliklerine sıkça katılacak, sosyal uyumu artacak, çeşitli beceriler edinecek ve olumlu benlik kavramı geliştirebilecektir (Akt. Civelek,1990).

Sosyal kabul, normal gelişim gösteren bireylerin olduğu kadar özel gereksinimli bireylerin de yaşamlarında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Özel gereksinimli

bireylerin sosyal kabul görmemesi, zaten düşük olan benlik saygısının daha da düşmesine ve yetersizlik duygusuna yol açmaktadır. Ayrıca sosyal kabul görmeyen özel gereksinimli bireyler problem davranışlar gösterebilmekte ve sosyal ilişkilerden kaçabilmektedirler (Civelek,1990).

Kaynaştırma uygulaması ile özel gereksinimli bireylerin, akranları ile aynı ortamda eğitim almasının sosyal kabulü artıracakı düşünülmektedir. Özel gereksinimli bireylere yönelik belirli hazırlık çalışmaları ve gerekli düzenlemeler yapılmadan yapılan kaynaştırma uygulamaları, özel gereksinimli bireye yarardan çok zarar getirebilir. Gerekli destek hizmet sağlanmadan yapılan uygulamalarda özel gereksinimli çocuklar yaşatları tarafından kabul edilmemiş ve reddedilmiştir. Pek çok birey, özel gereksinimli bireylerle ilgili yeterince bilgi sahibi olmadığı için onlarla iletişim kurmakta zorlanmaktadır. Normal gelişim gösteren bireyler engelin nedeni, kişiyi nasıl etkilediği, engelin günlük yaşama etkileri ve engelin rehabilitasyonu gibi konularda bilgi sahibi olmayabilir ya da yanlış inanç ve tutumlara sahip olabilir. Bu noktada, normal gelişim gösteren bireylere tüm bu alanlarda bilgilerin aktarılması işe yaramaktadır. Örneğin, kişilere tekerlekli sandalye ile ulaşımını sağlayan bir kişinin günlük yaşamı, görme engellilerin eğitimde kullandıkları araçların tanıtılması, işitme engelli bireylerin kullandıkları materyallerin tanıtılması, engelin oluşumu ile ilgili olarak belli bilgilerin verilmesi, bu konuya ilişkin eksik ya da yanlış bilgi ve inançların değiştirilmesine yardımcı olabilmektedir (Aktaş, 2001).

1.3.4. Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulünü Etkileyen Etmenler

Özel gereksinimli bireylerin normal akranları tarafından kabulünü etkileyen pek çok etmen söz konusu olabilmektedir. Sucuoğlu ve Kargın (2006), sosyal kabulü etkileyen iki temel etmenlerden bahsetmektedirler. Birincisi özel gereksinimli bireyin özellikleri ve akranlarından farklılıkları, ikincisi ise öğretmen ve akranlarının özel gereksinimli bireye yönelik tutum, duygu ve düşünceleridir.

Özel gereksinimli bireye ilişkin etmenler arasında; engelin görünebilirliği, özel gereksinimli bireyin akademik başarısı, davranışları ve sosyal becerileri sayılmaktadır. Kaynaştırma sınıflarında yer alan özel gereksinimli bireylerin fiziksel özellikleri, kullandıkları bir takım araçlar ve akademik becerileri gibi bazı farklılıkları onların sınıf

öğretmeni ya da sınıftaki diğer akranları tarafından farklı algılanmasına yol açabilmekte, farklılıklar ve buna dayalı olarak oluşan önyargılar sosyal kabulün düşük olmasına sebep olabilmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Özel gereksinimli bireyler çoğunlukla akranlarından daha fazla öğretimsel uyarlamalara gerek duyabilmekte, normal eğitim sınıflarında bu değişiklikler genellikle yapılamadığı için, özel gereksinimli bireylerin özellikle akademik derslerdeki başarılarının düşük olmasına neden olabilmektedir. Sınıf içerisinde akranlarından daha düşük başarı gösteren özel gereksinimli bireyler bunun sonucu olarak çekingen davranabilmekte, arkadaşlarından uzak durabilmekte veya reddedilebilmektedirler (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Özel gereksinimli bireyler çeşitli nedenlerle ya da bazen engellerine bağlı olarak akranlarından daha fazla problem davranış gösterebilmektedirler. Bu davranışların özellikle sınıf öğretmeni tarafından engel nedeniyle ortaya çıktığının düşünülmesi, önyargılara, kabul etmemeye ve uzak durmaya sebep olabilmektedir. Özel gereksinimli bireyler akademik becerilere de önkoşul olan sosyal becerilerde de akranlarına göre gecikmeler gösterebilmekte, bu yetersizlikler problem davranışlarla birleşerek sosyal kabulün düşük olmasına sebep olabilmektedir. Sosyal kabulün düşük olması sonucu akran etkileşimi azalarak sosyal becerilerin edinimi de zorlaşmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Sosyal kabulü etkileyen diğer etmenler öğretmen ve akranların tutumlarıdır. Özel gereksinimli bireyin etiketlenmiş olması ve öğretmenin buna dayalı olarak düşük beklenti içerisinde olması, özel gereksinimli bireyler ile ilgili bilgi ve deneyiminin yetersiz olması gibi etmenler öğretmenin tutum ve davranışlarının olumsuz olmasına yol açmaktadır. Sınıfta yer alan diğer öğrenciler öğretmenin özel gereksinimli bireye yönelik tutum ve davranışlarından etkilenmektedirler. Kaynaştırma uygulamasının başarıya ulaşmasında normal gelişim gösteren akranların tutum ve davranışları önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklar genel olarak bireysel farklılıkları olan bireylere uzak durmakta ve daha az etkileşime girmektedirler. Özel gereksinimli bireylerin akranları tarafından farklı algılanması onların daha az sosyal etkileşim kurmalarına sebep olabilmektedir. Bu nedenle, kaynaştırma uygulamaları öncesinde, normal gelişim gösteren akranların, olumlu

tutumlar geliştirebilmelerine yönelik çalışmaların yapılması önem kazanmaktadır (Sucuoğlu ve Kargin, 2006).

1.3.5. İlkretim Döneminde Sosyal Kabul çalışmalarının nemi

Erken ocukluk dönemi, çocukların fiziksel, bilişsel, ruhsal gelişimlerinde son derece önemlidir. Çocukların benlik kavramının şekillenmesinde erken çocukluk ve hemen ardından başlayan ilkretim dönemi en kritik dönem olarak bilinir. Çocuklar bu dönemlerde aile ortamından uzaklaşarak akranları ile daha formal bir ortamda etkileşime girerler. Bu dönemde çocukların en önemli ihtiyaçlarından birisi akranları tarafından sosyal kabul görmeleridir. Okul ortamında çocuğun sosyal kabulünün sağlanması eğitimin amaçları arasında yer almaktadır. Akran tutumlarının çocukların benlik kavramı, kendisine duyduğu güven duygusu ve davranışları üzerinde etkileri vardır. Benlik kavramı, bireyin gelişimsel dönemlerinde bazı ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmamasına paralel olarak farklı biçimlerde oluşur. Bu yapıların oluşmasında evden sonra karşılaşılan ilk kurum olan okulda kurulan akran ilişkilerinin payı özelikle önemlidir (Aktaş, 2001).

Bir topluma ait olma ve toplum tarafından kabul görme en önemli psikolojik ihtiyaçlardan birisidir. Ancak, bireysel farklılıklar bazen kişilerin kabulünü sağlamada bir takım problemler yaratabilir. Bu farklılıklar özellikle okul yıllarında özel gereksinimli bireyler için son derece önemlidir. Okul dönemi özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarından farklı olduklarını hissettikleri ve bu duyguyu en yoğun yaşadıkları dönemdir. Özel gereksinimli bireyler, pek çok konuda akranlarından farklı olduklarını hissettiklerinde ve akranları bunu hissettiğinde, yaşamları boyunca özellikle kişilik gelişiminde önemli sorunlarla karşılaşacaklardır. Çocuğun benlik kavramı ancak birey kendini diğerleri gibi grdğu zaman gelişebilir. Kişi, akran grubu tarafından kabul gördüğünde ve sevildiğini hissettiğinde kendini değerli hissedebilir (Tekin, 1994).

Özel gereksinimli bireylerin yerleştirildikleri sınıfta tam olarak kaynaştırıldıklarından söz edebilmek için, sınıfın gerçek bir parçası olabilmeleri, öğretmenleri tarafından kabul görmeleri ve sadece akademik ihtiyaçlarının değil sosyal gereksinimlerinin de karşılanıyor olması gereklidir (Batu, 2008). Kaynaştırma uygulamalarının en önemli amaçlarından birisi de, özel gereksinimli bireylerin akranları ile etkileşime girerek sosyal becerilerinin gelişmesini ve sosyal kabullerinin artmasını sağlamaktır.

Tutumlar öğrenilmiş olması nedeni ile değiştirilebilen yapılardır. Özellikle çocukların tutumları yetişkinlerin tutumlarına göre daha çabuk değişme özelliği gösterebilmektedir (Küçükler, 1997). Normal gelişim gösteren bireyler tarafından özel gereksinimli bireylerin neler yaşadıkları, nelere ihtiyaç duydukları, ne gibi yardımlar yapılırsa yaşamlarının daha kolay olabileceği gibi durumların anlaşılabilmesi için kendini yerine koyma (canlandırma) çalışmaları yapılması, empati duygusunu sağlayarak özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabulü arttırabilmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2006).

Kaynaştırma öğrencilerinin normal akranları tarafından kabul görmelerinde kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri önemli rol oynamaktadır. Kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri içerisinde yer alan normal akranlarla gerçekleştirilecek etkinliklerin, özel gereksinimli bireylerle ilgili bilgi eksikliklerinin giderilmesini sağlayarak önyargılardan kaynaklanan olumsuz tutumların değişmesinde etkili olacağı umulmaktadır.

1.3.6. Kaynaştırmaya Hazırlık Çalışmaları

Batu ve Kırcaali-İftar (2006), kaynaştırmaya hazırlık çalışmaları içerisinde normal akranlarla gerçekleştirilebilecek etkinlikleri şu şekilde sıralamışlardır:

Normal Sınıf Öğrencilerini Özür Türleri ve Özellikleri Konusunda Bilgilendirmek: Sınıf öğretmeni kaynaştırma uygulaması başlamadan önce ve sonrasında sınıftaki diğer öğrencileri kaynaştırma öğrencisi ile ilgili bilgilendirmelidir. Kaynaştırma öğrencisi sınıfa gelmeden önce yapılan bilgilendirme çalışmalarında kaynaştırma öğrencisinin engeli ve özellikleri ile ilgili bilgilere yer verilmelidir. Kaynaştırma uygulaması başladıktan sonra yapılan bilgilendirmelerde sınıftaki diğer öğrencilerin gereksinimleri göz önünde bulundurulmalı ve gerekli çalışmalar bu doğrultuda gerçekleştirilmelidir. Tüm bilgilendirme çalışmaları kaynaştırma öğrencisinin sınıfta olmadığı zamanlarda yapılmalıdır.

Donaltson (1980), engellilik ile ilgili bilgilendirmenin tutum değişikliği üzerinde etkililiğini araştıran çalışmaları incelemiş ve bilgi verme çalışmalarında verilen bilgilerin ilgi çekecek nitelikte, doğru içerikli, kalıp yargıları doğrulamayan nitelikte olduğunda tutumların olumlu yönde değişmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Normal Sınıf Öğrencileriyle Toplantılar Düzenlemek: Kaynaştırma uygulaması başlamadan önce ve sonrasında sınıftaki diğer öğrencilerle düzenli toplantılar gerçekleştirilmelidir. Bu toplantılarda daha çok normal akranların özel gereksinimli bireylerle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına ve tartışmalara ağırlık verilmelidir. Ayrıca, özel gereksinimli bireylerin normal akranlarıyla benzer yanları ön plana çıkarılarak sosyal kabulün artmasına destek olunmalıdır. Bunun yanında, gerçekleştirilebilecek canlandırma çalışmaları ile empati duygusunun yaşatılması ve özel gereksinimli bireylerin gereksinimlerinin farkına varılması sağlanabilecektir.

Kendilerini Özel Gereksinimli Bireyin Yerine Koyma Çalışmaları Yapmak: Kaynaştırma sınıfında yer alan normal akranlarla farklı engel gruplarını canlandırmaya dayalı, yerine koyma çalışmaları yapılarak özel gereksinimli bireylerin neler yaşadıkları, ne tür zorluklarla karşılaştıkları, ne gibi desteklere ihtiyaç duyduklarının anlaşılması sağlanabilir. Canlandırma çalışmaları farklı engel türlerine göre çeşitli biçimlerde yapılabilir. Kulaklar pamukla kapatılarak az duyma, gözler bir tül ile bağlanarak az görme, kollar vücuda bir ipe sabitlenerek az hareket etme durumları sağlanabilir.

Sınıfa Konuk Konuşmacı Çağırarak Deneyimlerini Anlatmasını Sağlamak: Özel gereksinimli bireylerle yaşantıları olan kişilerin bu deneyimlerini kaynaştırma sınıfındaki diğer öğrencilerle paylaşması ve öğrencilerin sorular sormalarına fırsat verilerek çeşitli bilgiler edinmeleri kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri kapsamında yararlı olabilecek çalışmalardandır. Konuk konuşmacılar; özel gereksinimli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenleri, özel gereksinimli bireyin ailesinden kişiler ya da özel gereksinimli bireylerin bulunduğu ortamlarda bulunan kişiler olabilir.

Normal Gelişim Gösteren Öğrencileri Görevlendirmek: Kaynaştırma uygulaması içerisinde önemli rol oynayan normal gelişim gösteren akranlar, sınıf öğretmeni tarafından görevlendirilerek kaynaştırma süreci içerisinde aktif olarak rol alabilirler. Normal akranlar bu görevlerini kaynaştırma öğrencine yardımcı olarak ya da sosyal becerilerin öğretilmesinde model olarak gerçekleştirebilirler. Normal gelişim gösteren akranların görevlendirilmesinde gönüllü olmaları dikkat edilmesi gereken noktalar arasında yer almaktadır. Ayrıca, kaynaştırma öğrencisine destek olmak isteyen akranlar öncelikle bu konuda bilgilendirilmelidir.

Özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları değiştirmek için çeşitli yöntemlerin birlikte kullanılması ile oluşturulan eklektik programların tutumlar üzerindeki etkileri çeşitli araştırmalarda belirlenmeye çalışılmıştır. İnsanların çevrelerindeki nesne ve olaylara ilişkin tutumları farklı deneyimlerle oluşmaktadır. Bu nedenle de, tutumları değiştirmede tutumun tek bir boyutuna odaklanan müdahale yöntemleri yerine tutumların çoklu boyutuna etki edebilecek müdahale yöntemlerinin birlikte kullanılması daha etkili olmaktadır (Aktaş, 2001).

1.4. Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutumları İnceleyen Araştırmalar

Alanyazında, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumların değiştirilmesinde bilgilendirme, canlandırma, tartışma ve etkileşim yöntemlerinin etkili olduğunu gösteren çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Anderson, 1992; Krahe ve Altwasser, 2006; Leyser, Cumblad ve Strikman, 1986 vb).

Westervelt ve McKinney (1980), yaptıkları çalışmada ilköğretim dördüncü sınıfa devam eden 98 öğrenciye tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engellilerle ilgili bir film izlettirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda filmi izleyen öğrencilerin, izlemeyen öğrencilere göre tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür.

Leyser, Cumblad ve Strikman (1986), araştırmalarında özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları, geliştirdikleri eklektik program ile değiştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada ilköğretim beşinci sınıfa devam etmekte olan 232 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın uygulama oturumlarında görme, işitme, fiziksel ve zihinsel engellilik ile bazı tıbbi sorunlar (epilepsi, astım, diyabet) anlatılmıştır. Ayrıca, engelliğin günlük yaşama getirdiği kısıtlamalar, öğrenme ve okula uyum ile ilgili yaşanan güçlükler ve özel gereksinimli bireylerin bağımsız yaşamaları için gerekli toplumsal düzenlemeler gibi konulara ilişkin bilgiler de verilmiştir. Bilgilendirme çalışmalarının yanı sıra, özel gereksinimli bireylerle yaşantısal deneyim, özel gereksinimli konuşmacılar ve grup tartışması gibi pek çok yöntem de kullanılmıştır. Sonuçlar özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları değiştirmek için farklı yöntemlerin bir arada kullanımını içeren eklektik programın etkili olduğunu göstermiştir.

Anderson (1992), özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları değiştirmede kullanılan üç farklı programın etkililiğini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya ilköğretim üçüncü sınıf öğrencileri katılmıştır. Öğrencilere farklı engel grupları (serebral palsi, görme engeli, işitme engeli, zihinsel engel ve öğrenme güçlüğü) ile ilgili çeşitli bilgiler aktarılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler üç gruba ayrılmıştır. Birinci gruptaki öğrencilere bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. Bilgilendirme çalışmaları sırasında kuklalarla yaralanılmıştır. İkinci gruptaki öğrencilere engel gruplarıyla ilgili video gösterimi yapılmıştır. Üçüncü gruptaki öğrencilere ise, hem kuklalarla bilgilendirme hem de video gösterimi birlikte sunulmuştur. Yapılan üç uygulamanın sonunda hazırlanan programların, normal akranların, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını ve bilgilerini değiştirmede etkili olduğu görülmüştür. Yazar bu bulgulardan hareketle çeşitli tutum değiştirme yöntemlerinin birlikte kullanılmasının, tutum değiştirmeye yönelik çalışmaların başarısını arttıracaklarını belirtmektedir.

McGowan (1999), normal gelişim gösteren akranların özel gereksinimli bireylere karşı tutumlarını canlandırma tekniğini kullanarak değiştirmeyi amaçlayan bir araştırma yapmıştır. Araştırmada yüksek okula devam eden 37 öğrenci yer almıştır. Araştırmanın deney grubundaki öğrencilerle, tekerlekli sandalye veya koltuk değneğini kullanarak verilen görevleri yerine getirmeyi içeren canlandırma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ve sonrasında öğrencilere “Engelli Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular canlandırma etkinliklerine katılan öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştiğini göstermiştir.

Manetti, Schneider ve Siperstein (2001), zihinsel engeli olan bireylerin normal akranları tarafından sosyal kabulünü araştırmışlardır. Araştırmada özel eğitim sınıfı bulunan ve özel eğitim sınıfı bulunmayıp yalnızca kaynaştırma öğrencilerinin bulunduğu iki ilköğretim okulundaki 3., 4. ve 5. sınıflara devam eden 190 öğrencinin sosyal kabul düzeyi karşılaştırılmıştır. Katılımcılara Siperstein ve Bak (1985) tarafından geliştirilen “İletişim Anketi” uygulanmış ve özel eğitim sınıfını ziyaret edip etmedikleri, orada ne sıklıkla buldukları ve neler yaptıkları sorulmuştur. Ayrıca, katılımcılara zihinsel engelli bireyleri temsil ettiği belirtilen ve olası sınıf arkadaşları olabileceği söylenen öğrenci resimleri gösterilmiş ve bu resimlerle verilen 34 maddelik sıfat listesinden hangilerini seçtiklerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmada bir diğer veri toplama aracı olarak

sosyometri kullanılmış ve katılımcılara sınıf arkadaşlarının listesi verilerek kimleri oyun arkadaşı olarak tercih ettiklerini belirtmeleri istenmiştir. Sonuçlar, normal akranların çoğunun zihinsel engelli akranlarını çeşitli sosyal aktivitelere dahil edeceklerini belirtmiş olmalarına rağmen, sınıflarında yer alan kaynaştırma öğrencilerini sosyal olarak reddettiklerini göstermiştir.

Krahe ve Altwasser (2006), yaptıkları araştırmada fiziksel engellilere karşı olumsuz davranışların değiştirilmesi amacıyla bilişsel-davranışsal müdahale programı uygulamışlardır. Araştırmaya 70 tane dokuzuncu sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrenciler bilişsel müdahale programı grubuna, bilişsel ve davranışsal müdahale programı grubuna ve hiçbir müdahalenin yapılmadığı kontrol grubuna rastgele atanmışlardır. Programlanan uygulamalardan önce tüm öğrencilere “Fiziksel Özürlülere Karşı Tutum Anketi” uygulanmıştır. Çalışmada uygulanan bilişsel müdahale programı; fiziksel engelliliğin tanıtımını, farklı engel gruplarının sınıflandırılmasını, fiziksel engelli kişilerin nasıl adlandırılması gerektiğinin tartışılmasını, toplumun fiziksel engellilere karşı davranışlarının tarihsel gelişiminin tartışılmasını, fiziksel engelli kişilerle etkileşim konusunda olumlu ve olumsuz senaryoların tartışılmasını içermiştir. Diğer uygulama olan bilişsel ve davranışsal müdahale programında ise, bilişsel müdahale programındaki uygulamaların yanı sıra ayrıca dokuz fiziksel engelli sporcuyla spor salonunda müsabakalar yapılmıştır. Bu müsabakalarda katılımcılar farklı engel gruplarını canlandırarak karşılaşmalarda yer almışlardır. Uygulamaların hemen ardından ve üç ay sonra yapılan değerlendirmeler sonucunda yalnızca bilişsel müdahalenin katılımcıların fiziksel engellilere karşı davranışlarında belirgin bir değişikliğe sebep olmadığı; ancak, bilişsel-davranışsal müdahalenin birleşiminin, hem uygulamadan hemen sonra hem de üç ayın devamında, daha büyük bir davranış değişikliği ile sonuçlandığı görülmüştür.

1.5. Türkiye’de Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal Kabulü İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde, Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin akranları tarafından kabulünü inceleyen ve sosyal kabulün artırılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. İzleyen bölümde öncelikle özel gereksinimli bireylerin normal akranlar tarafından sosyal kabulünü sağlamada herhangi bir uygulama çalışması yapılmadan

sadece sosyal kabulü inceleyen araştırmalara, ardından da sosyal kabulü artırmaya yönelik belirli bir uygulamanın yapıldığı araştırmalara yer verilmiştir.

Aral ve Dikici (1998), farklı sosyoekonomik düzeyden, ilkokul dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden 120 öğrenci ile yaptıkları çalışmada normal gelişim gösteren akranların özel gereksinimli bireyler hakkındaki tutum ve görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonuçları, normal gelişim gösteren akranların, özel gereksinimli bireylerle arkadaşlık yapma ve onlarla oynama konusundaki tutumlarının genellikle olumlu olduğunu; ancak daha çok acıma duygusunun ön plana çıktığını ve özrün arkadaşlık yapma ve oyun oynamada engel olarak görülebildiğini ortaya koymuştur.

Ercan (2001), kaynaştırılmış ortamda normal gelişim gösteren 8-11 yaşları arasındaki çocukların öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarını incelemiştir. Araştırmada 2., 3., 4. ve 5. sınıflara devam eden 1015 öğrenciye “Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuğa Yönelik Akran Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Sonuçlar, kız çocukların öğrenme güçlüğü olan akranlarına karşı tutumlarının erkek çocukların tutumlarına göre daha olumlu olduğunu ve yaşla birlikte tutumlarda olumsuz yönde bir değişme olduğunu göstermiştir.

Şahbaz (2004), kaynaştırma sınıflarına devam eden zihinsel engelli öğrencilerin akranları tarafından sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, beş farklı ilköğretim okulunda kaynaştırma uygulaması yapılmakta olan 12 öğrenciye yönelik normal gelişim gösteren akranlarının tutumlarını incelemiştir. “Kimdir Bu ?” ve “Sosyometri” teknikleri kullanılarak elde edilen veriler kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü beş okulda da zihinsel engelli öğrencilerin normal akranları tarafından çoğunlukla tercih edilmediğini ve dışlandığını ortaya koymuştur. Ayrıca, normal akranların, zihin engelli bireyleri tembel, ders dinlemeyen, derste arkadaşlarını rahatsız eden öğrenciler olarak algıladıklarını ve onlarla oyunlarda eş olmak ve birlikte ders çalışmak istemediklerini göstermiştir.

Vuran (2005), kaynaştırma uygulaması yürütülen sınıflarda eğitim alan kaynaştırma öğrencileri ile kaynaştırmaya aday gösterilen ve yetersizlik göstermeyen öğrencilerin sosyal konumlarını araştırmıştır. Araştırmada 14 ilköğretim okulundaki toplam 999 öğrenciye “Akran Tercih Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, hem kaynaştırma öğrencilerinin hem de kaynaştırmaya aday öğrencilerin akranları tarafından reddedildiğini ve düşük sosyal tercih puanlarına sahip olduklarını göstermiştir.

Turhan (2007), kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma bulguları, normal gelişim gösteren akranların çoğunun kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıklarını; kaynaştırma öğrencilerinin problem davranışlar gösteren, dersin akışını bozan, sınıfın başarı ortalamasını düşüren öğrenciler olarak nitelendirildiklerini göstermiştir. Ayrıca, normal gelişim gösteren akranların çözüm olarak kaynaştırma öğrencilerinin ayrı okullarda eğitim almasını istedikleri araştırmadan elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Civelek (1990), eğitilebilir zihin özürlü çocukların sosyal kabul görmelerinde normal çocukların bilgilendirilmelerinin ve iki gurubun resim-iş ve beden eğitimi derslerinde bütünleştirilmelerinin etkilerini araştırmıştır. Özel eğitim sınıfında öğrenim gören altı zihinsel engelli öğrenciden üçü yalnızca resim-iş ve beden eğitimi derslerinde dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerle bütünleştirilmiş, diğer üçü ise hem aynı derslerde normal akranlarıyla bir araya gelmiş hem de normal akranlarına bilgilendirme yapılmıştır. Bilgilendirme yedi hafta süreyle gerçekleştirilmiş ve zihinsel engelli çocukların özellikleri konusunda haftada üç gün 10'ar dakikalık bilgilendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, bilgilendirme programları video gösterimleriyle de desteklenmiştir. Bütünleştirme uygulaması bir dönem boyunca devam etmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesinde ve sonrasında tutumları "Sosyal Kabul Ölçeği" ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, bilgilendirme ve bütünleştirmenin birlikte yapıldığı grupta yer alan akranların zihinsel engelli arkadaşlarına daha fazla sosyal kabul gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Tekin (1994), bilgilendirme programlarının engele sahip bireylerin sosyal kabulü üzerine etkilerini araştırmıştır. Uygulama öncesinde ve sonrasında katılımcıların sosyal kabul düzeylerini belirlemek için "Sosyal Kabul Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerine dokuz hafta süre ile geleneksel, yönlendirici ve yönlendirici olmayan akran tartışmasını ön plana çıkaran metodla engele sahip bireyler hakkında bilgi sunulmaya çalışılmıştır. Bilgi verici grup çalışmasının yapıldığı grupta, grup üyelerine engelliler hakkında bilgi verilip, duygu ve düşünceler tartışılırken aktif ve yönlendirici bir rol oynanmıştır. Yönlendirici olmayan grup çalışmasında ise, grup lideri katılımcılara belli sorular yönelterek konuyu tartışmalarını sağlamış, yönlendirici bir etkide bulunmamış sadece yanlış bilgi ve düşünceleri değiştirmek üzere konuşmalar yapmıştır. Bu farklı uygulamaların yanı sıra, her iki grup engelli olimpiyatları filmi seyretmiş ve

engelli bir avukatın katıldığı oturumlara katılmıştır. Araştırmanın sonuçları yönlendirici ve yönlendirici olmayan grup çalışmalarının her ikisinin de benzer düzeyde tutum değişikliğine yol açtığına işaret etmektedir. Bu çalışma küçük gruplarda etkileşim ve bilgilendirme tekniklerinin engellilere yönelik tutumların değiştirilmesinde etkili yöntemler olduğunu göstermiştir.

Çifci (1997), zihinsel engelli bireyler hakkında hazırlanan bilgilendirme programının, ilkokul beşinci sınıf öğrencilerinin zihinsel engelli yaşlılarına yönelik tutumlarına etkisini araştırmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere altı hafta boyunca haftada bir saat olmak üzere zihinsel engelli bireylerle ilgili açıklamaları, kendini engelli bireyin yerine koyma etkinliklerini, video gösterimi ve grup tartışmasını içeren bir bilgilendirme programı uygulanmıştır. Araştırmada öğrencilerin tutumlarını belirlemek amacıyla Siperstein (1980) tarafından geliştirilen “Etkinlik Tercih Formu” ve “Sıfat Listesi” ölçekleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, uygulanan bilgilendirme programının ilkokul öğrencilerinin zihinsel engelli akranlarına yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermiştir.

Aktaş (2001), bedensel özürlü bireyler hakkında hazırlanan “Bilişsel ve Duyuşsal Temelli Eklektik Program”ın, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bedensel özürlü yaşlılarına ilişkin sosyal kabulleri ve bedensel özürlü bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmanın deney grubunda yer alan ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflardan seçilen öğrencilere haftada iki gün 90 dakika süren yedi oturumdan oluşan bir program uygulanmıştır. Uygulanan programda; engelliler hakkında bilgi verme, engellilerle etkileşim kurma ve engelliliğin canlandırılması gibi bilişsel ve duyuşsal tutum değiştirme yöntemlerini birlikte içerecek biçimde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Sosyal Kabul Ölçeği” ve “Yetersizlikten Etkilenmiş Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, uygulanan programın normal akranların bedensel engelli yaşlılarına yönelik sosyal kabullerini arttırmada ve bedensel özürlü engelli bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede etkili olduğunu göstermiştir.

Şahbaz (2007), normal öğrencilerin kaynaştırma sınıflarına devam eden engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmelerinin, engellilerin sosyal kabul düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırmada “Kimdir Bu ?” tekniği kullanılarak sekiz zihinsel engelli öğrencinin öğrenim gördüğü altı şubede öğrenim gören 186 normal öğrencinin, engelli öğrencilere yönelik

kabul düzeyleri belirlenmiş ve uygulanan bilgilendirme programının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, engelli öğrencilerin toplumsal açıdan olumlu özellikleri olduğunu söyleyen öğrenci sayısında bir artış olduğu, olumsuz özellikleri olduğunu söyleyen öğrenci sayısında ise bir azalma olduğu bulunmuştur.

1.6. Problem

Alanyazın incelendiğinde, sosyal kabülle ilgili yapılan çalışmaların; kaynaştırma sınıflarına devam eden zihinsel engelli öğrencilerin akranları tarafından sosyal kabul düzeylerinin belirlenmesi (Şahbaz, 2004), kaynaştırma uygulaması yürütülen sınıflarda eğitim alan kaynaştırma öğrencileri ve kaynaşturmaya aday gösterilen ve yetersizlik göstermeyen öğrencilerin sosyal konumları (Vuran, 2005), kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri (Turhan, 2007) gibi konular üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Civelek, (1990); Tekin, (1994); Çiftçi, (1997); Aktaş, (2001) ve Şahbaz, (2007) tarafından yapılan araştırmalar normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumlarının değiştirilmesinde, sosyal kabulün ve etkileşimin artırılmasında bilgilendirme, canlandırma ve kendini özel gereksinimli bireylerin yerine koyarak yaşantı sağlama gibi çalışmaların etkili olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma öncelikle farklı engel gruplarına yönelik olarak uygulanabilecek sosyal kabul etkinliklerini içermesi açısından gerekli görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde, ülkemizde Civelek (1990) ve Çifci (1997) tarafından yapılan çalışmaların zihinsel engelli bireylerin sosyal kabulüne, Aktaş (2001) tarafından yapılan çalışmanın ise bedensel engelli bireylerin sosyal kabulüne yönelik olduğu görülmektedir. Tekin (1994) ve Şahbaz (2007), araştırmalarında farklı engel türlerine sahip öğrencilerin sosyal kabulüne yönelik programlar uygulamışlardır. Şahbaz (2007), yalnızca bilgilendirme programının etkililiğini sınarken, Tekin (1994) tarafından yapılan çalışmada ağırlıklı olarak bilgilendirme, tartışma ve özel gereksinimli bireylerle yaşantı sağlama gibi uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabulünü artırmaya yönelik olarak yukarıda belirtilen çalışmalar olmakla birlikte araştırma gereksinimi halen devam etmekte, kaynaştırma uygulamaları öncesince, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmış kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırma konusu bu gereksinimden hareketle belirlenmiştir.

1.7. Amaç

Bu çalışmanın amacı, normal gelişim gösteren öğrencilerle gerçekleştirilen kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri sosyal kabul düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu amaç kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı grupta yer alan öğrencilerin “Sosyal Kabul Ölçeği” son test puanları, uygulamaya katılmayan grupta yer alan öğrencilerin son test puanlarından farklılık göstermekte midir?
2. Kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı grupta yer alan öğrencilerin annelerinin, çocuklarının kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri uygulamasına katılımı konusundaki düşünceleri nelerdir?

1.8. Önem

Özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumların genellikle bilgi eksikliğinden, yanlış inançlardan ve kalıp yargılardan kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle, okul çağındaki normal gelişim gösteren öğrencilerle kaynaştırma uygulamaları öncesinde kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri yapılması önemlidir. Bu etkinlikler kapsamında yapılacak bilgilendirme, canlandırma ve yaşantıya dayalı çalışmalar özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutumlar gelişmesine, sosyal olarak kabul edilme düzeyinin yüksek olmasına katkıda bulunacaktır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kabulünün yüksek olması, kaynaştırma uygulamalarının amacına ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, öznel

gözlemler sonucunda uygulamada kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin sınıfa özel gereksinimli bir öğrencinin gelmesi söz konusu olduğunda ne gibi çalışmalar yapmaları gerektiğini bilmedikleri ya da uygun materyallere ulaşmada sıkıntılar yaşayabildikleri bilinmektedir. Bu çalışmanın yukarıda sözü edilen çalışmalardan farklı olarak, sosyal kabulü arttırmak amacıyla uygulanacak bir paket program niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından geliştirilen etkinlikler, kaynaştırma sınıf öğretmenleri tarafından kolaylıkla uygulanabilecek, ön hazırlığı ve materyal arayışını gerektirmeyen niteliktedir. Ayrıca, tutumların değiştirilmesinde erken yaşların önemi düşünüldüğünde, araştırmada yer alan etkinliklerin ilköğretim 3., 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin düzeylerine uygun etkinlikler olmasının da araştırmayı önemli kıldığı düşünülmektedir. Bu çalışmada, her bir engel türü ile ilgili bilgilendirme ve tartışma, her bir engel türü ile ilgili canlandırma, yerine koyma çalışmaları yapılmış, her oturumda farklı engel türü ele alınmıştır. Kaynaştırma uygulamalarında her türdeki engel gruplarının yer alabilmektedir. Bu çalışmanın bütün engel türlerini kapsamı açısından diğer çalışmalardan önemli bir farklılığı bulunduğu düşünülmektedir.

1.9. Sınırlılıklar

1. Çalışmada, deney grubundaki öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine ilişkin veriler, uygulamanın tamamlanmasından iki gün sonra alınan sonest verileri ile sınırlı olup, izleme çalışması yapılamamıştır.
2. Çalışma 10 oturumda uygulanan kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri ile sınırlıdır.

1.10. Tanımlar

Sosyal Kabul: Özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim gösteren akranları tarafından bir grup üyesi olarak herhangi bir etkinlik için seçilmesi ve aralarında olumlu yönde bir etkileşimin bulunmasıdır (Civelek, 1990).

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma grubu, uygulama süreci, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2. 1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, normal gelişim gösteren öğrencilerle gerçekleştirilen kaynaşturmaya hazırlık etkinliklerinin, özel gereksinimli bireylerin sosyal kabullerini sağlamadaki etkisini belirlemeyi amaçlayan öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir çalışmadır. Öntest-sontest kontrol gruplu desende (ÖSKGD), katılımcılar işlemde önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. ÖSKGD sembollerle şu şekilde gösterilebilir (Büyüköztürk, 2007).

		ÖNTEST		SONTEST
G _D	R	O ₁	X	O ₃
G _K	R	O ₂		O ₄

Yukarıda verilen sembollerin anlamı şu şekildedir:

G_D: Deney grubunu,

G_K: Kontrol grubunu,

R: Deneklerin gruplara yansız olarak atandığını,

O₁: Deney grubunun öntest ölçümlerini,

O₃: Deney grubunun sontest ölçümlerini,

O₂: Kontrol grubunun öntest ölçümlerini,

O₄: Kontrol grubunun sontest ölçümlerini,

X: Deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni göstermektedir.

2.1.1. Araştırmanın Bağımsız Değişkeni

Öntest-sontest kontrol gruplu bu çalışmanın bağımsız değişkeni, normal gelişim gösteren öğrencilerle gerçekleştirilen kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleridir. Kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri toplam 10 etkinlikten oluşmaktadır. Etkinlikler farklı engel türlerine ilişkin bilgi verme, engel durumuyla ilgili canlandırma yapma ve grup tartışması çalışmalarını kapsamaktadır.

2.1.2. Araştırmanın Bağımlı Değişkeni

Araştırmanın bağımlı değişkeni, normal gelişim gösteren öğrencilerin, özel gereksinimli bireyleri sosyal kabul düzeyleridir.

2.2. Çalışma Grubu

Eskişehir merkez ilçede belirlenen eğitim bölgesinde 10 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Çalışma grubunu, bu okullar içerisinde uygulama kolaylığı göz önünde bulundurularak seçilen iki ilköğretim okulunun ilk kademesinin 3., 4. ve 5. sınıflarında bulunan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu okullarda hazırlanan etkinliklerin uygulamasının yapılabilmesi için her iki okul yönetiminden gerekli izinler alınmıştır (Ek 1-2). Ayrıca uygulama süreci başlamadan önce, deney grubundaki öğrencilerin ailelerinden öğrencilerin araştırmaya katılımları konusunda gerekli izinler alınmıştır. Bu amaçla araştırmacı tarafından “Veli İzin Formu” (Ek 3) hazırlanmış ve formlar çoğaltılarak sınıf öğretmeni aracılığı ile velilere ulaştırılmıştır.

Araştırmada, kaynaştırmaya hazırlık çalışmalarının uygulamasının sınıfta kaynaştırma öğrencisinin bulunmadığı zamanlarda yapılması planlanmıştır. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinden öncelikle sınıflarda kaynaştırma öğrencilerinin olup olmadığı ile ilgili bilgi alınmıştır. Bu okullarda sınıfta kaynaştırma öğrencisi olmayan toplam 11 ilköğretim sınıfının bulunduğu belirlenmiştir. Bu sınıflarda bulunan öğrencilere Siperstein (1988) tarafından geliştirilen “Sosyal Kabul Ölçeği” (SKÖ) (Ek 4) uygulanmıştır. Ölçek uygulanmadan önce öğrencilere ölçeği doldurmak konusunda zorunlu olmadıkları, katılmak istemediklerinde formları iade edebilecekleri açıklanmıştır. Öğrencilerin tümü, uygulamaya katılmaya istekli olduklarını ifade etmişler ve SKÖ sınıftaki tüm öğrencilere

uygulanmıştır. Öğrencilerin SKÖ'den aldığı öntest puanlarının ortalaması hesaplanarak sosyal kabul düzeyi en düşük olan iki sınıf belirlenmiştir. Bu sınıflar arasından yansız atama yoluyla kura çekilerek deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Araştırmanın deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini etkileyebilecek pek çok değişkenin olabileceği düşünülmüştür. Bu değişkenler arasında normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, başarı durumları, özel gereksinimli bireylerle yaşantılarının olup olmaması ve sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimleri sayılabilir.

Araştırma kapsamında yer alan iki ilköğretim okulu aynı eğitim bölgesinde yer almaktadır. Bu gerekçeyle araştırmanın deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin aynı sosyo-ekonomik düzeyde oldukları varsayılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin, demografik bilgilerini ve özel gereksinimli bireylerle yaşantıları olup olmadığını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından “Öğrenci Bilgi Formu” (Ek 5) hazırlanmıştır. Form her iki gruba da uygulanmıştır. Her iki grupta yer alan deneklerin bilgi formlarından elde edilen veriler değerlendirilmiş ve gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Araştırmada diğer bir değişken ise, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylerle ilgili aldıkları eğitim içeriği (lisans eğitimleri sırasında ya da görev süreleri içerisinde hizmet-içi eğitimler) ve özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimleridir. Bu amaçla, deney ve kontrol grubunda yer alan deneklerin sınıf öğretmenlerine araştırmacı tarafından hazırlanan “Öğretmen Bilgi Formu” (Ek 6) uygulanmıştır. Her iki grupta yer alan sınıf öğretmenlerinin bilgi formlarından elde edilen veriler değerlendirilmiş ve öğretmenler arasında bu değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Araştırmada deney ve kontrol gruplarında yer alan deneklerin SKÖ puan ortalamaları, özel gereksinimli bireylerle yaşantı durumları ve deneklerin sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylerle ilgili bilgi ve deneyim düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 2.1.'de yer almaktadır. Özel gereksinimli bireylerle yaşantıları olan ve olmayan öğrenci sayıları için yüzdeler hesaplanmıştır. Öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri niteliksel olarak ifade

edilmiştir. Ayrıca deney ve kontrol gruplarının öntest ham puan ortalamaları hesaplanmıştır.

Tablo 2.1. Deneklerin Özellikleri

Değişkenler	Deney Grubu				Kontrol Grubu			
	Var		Yok		Var		Yok	
Araştırmaya katılan öğrencilerin özel gereksinimli bireylerle yaşantı durumu	N	%	N	%	N	%	N	%
	5	20	19	80	3	13	21	87
Araştırmaya katılan sınıfların sınıf öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylerle ilgili bilgi ve deneyim durumu	Bilgi		Deneyim		Bilgi		Deneyim	
	Var		Yok		Var		Yok	
Araştırmaya katılan sınıfların SKÖ öntest puan ortalamaları	X				X			
	71,83				72,91			

2.2.1. Deney Grubu

Araştırmanın deney grubu üçüncü sınıfa devam eden 13 erkek ve 11 kız olmak üzere toplam 24 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerle öntest-sontest ve araştırmacı tarafından hazırlanan kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri uygulaması yapılmıştır.

2.2.2. Kontrol Grubu

Araştırmanın kontrol grubu 3. sınıfa devam eden 11 erkek ve 13 kız olmak üzere toplam 24 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilere öntest-sontest uygulaması yapılmış ancak, kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulaması yapılmamıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, akranlarının özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla ‘‘Sosyal Kabul ˆlçeęi’’ (Ek 4), ˆęrencilerin demografik bilgilerinin elde edilmesi için ‘‘ˆęrenci Bilgi Formu’’ (Ek 5), ˆęretmenlerin deneyim ve eğitim bilgilerinin elde edilmesi için ‘‘ˆęretmen Bilgi Formu’’ (Ek 6) ve araştırmanın sosyal geçerliliğini belirlemek için ‘‘Sosyal Geçerlilik Veri Toplama Aracı’’ (Ek 7) kullanılmıştır.

2.3.1. Sosyal Kabul ˆlçeęi (SKˆ)

Araştırmada grupların sosyal kabul düzeylerine ilişkin ˆntest ve sontest verilerini toplamak amacıyla Sosyal Kabul ˆlçeęi (Social Acceptance Scale) (Ek 4) kullanılmıştır. SKˆ, Siperstein (1988) tarafından tutumların bileşenleri arasında yer alan davranışsal boyutu ˆlmek amacıyla geliştirilen bir ˆlektir. SKˆ 22 maddeden oluşmaktadır. ˆlekte yer alan maddelere verilen tepkiler ‘‘Evet’’, ‘‘Sanırım Evet’’, ‘‘Ne Evet Ne Hayır’’, ‘‘Sanırım Hayır’’ ve ‘‘Hayır’’ şeklinde derecelendirilmiştir. ˆleęin puanlanması aşağıdaki gibidir.

Evet: (5) puan

Sanırım Evet: (4) puan

Ne Evet Ne Hayır: (3) puan

Sanırım Hayır: (2) puan

Hayır: (1) puan

ˆlekten alınabilecek en dˆřuk puan 22 ve en yˆksek puan 110’dur. Yˆksek puanlar özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyinin yˆksek olduğunu gˆstermektedir. ˆleęin Tˆrke’ye kazandırılması Civelek (1990) tarafından yapılmıştır. ˆlek ˆnce Tˆrke’ye çevrilmiş daha sonra uzman grubunun gˆrˆřleri dikkate alınarak dˆzenlemeler yapılmıştır. Aynı zamanda uzman grubundan testin sosyal kabulˆ ˆltˆęˆne ilişkin alınan dˆnˆtlere dayalı olarak testin kapsam geçerliliğinin olduğu dˆřˆnˆlmˆřtˆr. Bu çalışmadan sonra ˆlek, 83 engelli olmayan ˆęrenciye bir ay ara ile uygulanmış ve gˆvenirlik katsayısı 0.83 olarak bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar sonunda Civelek (1990), aracın geçerli ve gˆvenilir bir ˆlek olduğu sonucuna varmıştır. Civelek (1990), aynı araştırmasında ˆleęin diğer engel gruplarına yönelik sosyal kabulˆ belirleme çalışmalarında da kullanılabileceğini belirtmektedir (Aktaş, 2001).

Tekin (1994), ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını bilgilendirme ve maruz bırakma yöntemi ile değiştirme çalışmasında SKÖ'yü ilköğretim dördüncü sınıfa devam eden 26 öğrenciye 21 gün ara ile iki kez uygulamıştır. Testin test-tekrar-test güvenilirliğini 0.82 bulmuştur. Araştırmacı, çalışmasında SKÖ'nün engel gruplarına yönelik sosyal kabul düzeylerini belirlemek üzere kullanılabileceğini belirtmektedir (Tekin, 1994).

2.3.2. Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmada yer alan öğrencilere ilişkin bazı demografik bilgileri ve özel gereksinimli bireylerle yaşantıların olup olmadığını belirlemek amacıyla “Öğrenci Bilgi Formu” (Ek 5) hazırlanmıştır. Form, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrencilerin kimlik bilgileri ve demografik bilgiler; ikinci bölümde ise, özel gereksinimli bireylerle daha önce yaşantılarının olup olmadığını belirlemeye yönelik üç soru yer almaktadır.

2.3.3. Öğretmen Bilgi Formu

Araştırmada deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sınıf öğretmenlerine “Öğretmen Bilgi Formu” (Ek 6) uygulanmıştır. Form, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Öğretmen Bilgi Formu'nda öğretmenlerin mezun oldukları okul, mesleki deneyimleri ve özel gereksinimli bireylerle yaşantılarının olup olmadığını belirlemeye yönelik üç soru yer almaktadır.

2.3.4. Sosyal Geçerlilik Veri Toplama Aracı

Araştırmanın sosyal geçerlik verilerini toplamak üzere araştırmacı tarafından “Sosyal Geçerlik Veri Toplama Aracı” (Ek 7) hazırlanmıştır. Ölçek altı madden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler annelerin çocuklarına ilişkin gözlemlerini kapsamaktadır. Annelerden bu maddeleri okuyup yanıtlarını “evet” ya da “hayır” olarak işaretlemeleri istenmektedir. “Sosyal Geçerlik Veri Toplama Aracı” deney grubunda yer alan öğrencilerin annelerine uygulama tamamlandıktan bir hafta sonra kapalı zarf içerisinde gönderilerek uygulanmıştır. Deney grubundaki 24 öğrencinin annesine sosyal geçerlilik

veri toplama aracı gönderilmiş, yalnızca bir anne formu doldurarak tekrar geri göndermediği için sosyal geçerlilik verisi alınamamıştır.

2.4. Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri

Araştırmanın uygulama sürecinde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan “Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri” (Ek 8) toplam 10 etkinlikten oluşmaktadır. Hazırlanan etkinlikler, ilköğretim okulu ilk kademedeki okuyan 3., 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yaş düzeylerine uygun etkinlikleri içermektedir. Bu konuda alanyazında yapılan çalışmalar taranmış, farklı engel grupları için ne tür uyarlamaların yapıldığına bakılmıştır (Tekin, 1994; Aktaş, 2001; Civelek, 1990).

Araştırmacı tarafından kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri hazırlanmadan önce Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ilköğretim okulları için hazırlanan grup rehberliği etkinlikleri incelenmiştir. Alanyazın çalışmaları temel alınarak kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri araştırmacı tarafından özgün olarak hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan, kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerin uygunluğunu belirlemek amacıyla uzman görüşü alınmıştır. Bu amaçla, hazırlanan etkinlikler özel eğitim alanındaki iki uzman tarafından incelenmiştir. Uzmanlardan gelen dönütler, öğrencilerin okuma-yazma becerileri, gelişim ve öğrenme düzeyleri de göz önünde bulundurularak gerekli değişiklikler yapılmış ve etkinliklere son şekli verilmiştir. Etkinlikler; bilgi verme, tartışma ve canlandırma yapma gibi çalışmaları kapsamaktadır. Aşağıda bu etkinliklerin amaçları özetlenmiştir:

Bilgi verme ve tartışma etkinliklerinin amacı, normal gelişim gösteren akranların, özel gereksinimli bireylerle ilgili yanlış ya da eksik bilgi sahibi olmalarından kaynaklanan olumsuz tutumları ortadan kaldırmak ya da en aza indirmektir. Öğrencilerin bireysel farklılıklar ve benzerlikler konusunda bir bakış açısı geliştirmelerini ve özel gereksinimli bireylerle ilgili duygu ve düşüncelerini arkadaşlarıyla bir tartışma ortamında paylaşmalarını sağlama da amaçlar arasındadır. Bilgi verme ve tartışmayı içeren etkinlikler; “Eğrisi doğrusu, Bulmacada gizli, Bilelim bulalım, Seç bakalım, Bizim köyümüz” başlıklı etkinliklerdir.

Canlandırma etkinliklerinin amacı, normal gelişim gösteren akranların, özel gereksinimli bireylerin yaşadıkları güçlüklerin farkına varmaları, canlandırma çalışmaları yoluyla farklı engel türlerindeki bireylerin yaşadıkları zorluklar ve sınırlılıklar karşısında duyarlılık kazanmalarını sağlamaktır. Canlandırma çalışmalarını içeren etkinlikler; “Ben olsaydım, Yaşadım, gördüm, anlıyorum, Görmeden nasıl, Anlat bakalım, Benim için zor” başlıklı etkinliklerdir. Aşağıda araştırmacı tarafından hazırlanan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin her birine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

1. Etkinlik: Eğrisi Doğrusu

Etkinliğin amacı, öğrencilerin bireysel farklılıkların doğal ve kabul edilebilir olduğunun farkına varmalarını ve farklı özür/engel gruplarındaki bireylerin günlük yaşamda karşılaştığı olaylar karşısında neler hissedebileceklerini yazılı olarak ifade etmelerini sağlamaktır. Etkinlikte insanların birbirinden farklı özellikleri olduğu, bazen bu farklılıkların özür/engel olarak ortaya çıkabildiği tartışılarak ve örnek olaylar üzerinde konuşma yapılması planlanmıştır. Ayrıca, öğrencilere üzerinde örnek olayların yazılı olduğu bir form hazırlanmıştır. Örnek olaylar görme, işitme, konuşma ve zihinsel özür/engel türleri ile ilgilidir. Öğrencilerden, bu olayları yaşayan kişinin olaylar karşısında ne hissettiği, formda yer alan olayları eğer kendisi yaşasaydı ne hissedeceği ve bu olaylara tepkisinin ne olacağını yazılı olarak ifade etmesi istenmiştir.

2. Etkinlik: Bulmacada Gizli

Etkinliğin amacı, öğrencileri özür/engel tanımı ve türleri konusunda bilgilendirmektir. Etkinlikte öğrenciler için bulmaca hazırlanmış ve öğrencilerden bulmaca üzerinde gizli olarak aşağıdan-yukarı, soldan-sağa ve sağdan-sola yazılmış özür/engel türlerinin isimlerini bulmaları istenmiştir.

3. Etkinlik: Bilelim Bulalım

Etkinliğin amacı, “Bulmacada gizli” etkinliğinde yapılan özür/engel tanımı ve türleri hakkında verilen bilgileri tekrarlayarak kalıcılığını sağlamaktır. Bu amaçla farklı materyaller kullanılmıştır. Bu materyaller, farklı özür/engel türlerini gösteren resimlerdir. Etkinlikte kullanılacak resimlerin A4 kağıdı üzerine renkli bilgisayar çıktısı alınmıştır.

Resimlerde, zihinsel özü/engeli tanımlamak için down sendromlu bir çocuk resmi, bedensel özü/engeli tanımlamak için tekerlekli sandalye kullanan bir çocuk resmi, işitme özü/engeli tanımlamak için işaret dilini gösteren bir resim, görme özü/engeli tanımlamak için baston kullanarak yürüyen bir kişiyi gösteren bir resim ve konuşma bozukluğunu tanımlamak için öğretmen ile sesleri çıkarma çalışması yapan bir çocuğun resmi kullanılmıştır.

4. Etkinlik: Ben Olsaydım

Etkinliğin amacı, öğrencilere görme, işitme ve fiziksel özürlü/engelli bireylerin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlükler karşısında neler yaşayabileceklerine ilişkin farkındalık duygusunu kazandırmaktır. Etkinlik için her bir özü/engel türü ile ilgili üç senaryo yazılmıştır. Öğrencilerin hazırlanan her bir senaryo ile ilgili duygu ve düşüncelerini almak için dört soru hazırlanmıştır. Senaryoların ardından özü/engel türüyle ilişkili canlandırma çalışmaları yapılmıştır. Canlandırma çalışmalarında materyal olarak, görme engelini canlandırmak için şeffaf dosyalar, işitme engelini canlandırmak için pamuk ve fiziksel engeli canlandırmak için bant kullanılmıştır.

5. Etkinlik: Yaşadım, Gördüm, Anlıyorum

Etkinliğin amacı, öğrencilere fiziksel ve bedensel özürlü/engelli bireylerin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlükler karşısında neler yaşayabileceklerine ilişkin farkındalık duygusu kazandırmaktır. Bu etkinlik için üç farklı senaryo yazılmıştır. Senaryolarda yer alan örnek olayların canlandırma çalışmaları yapılmıştır. Sınıfta yer alan öğrenciler üç gruba ayrılmıştır. Birinci grupta yer alan öğrenciler, sadece sağ elini kullanarak kalem ucunu açmaya çalışmışlar; ikinci grupta yer alan öğrenciler kolu titrerken dökmeden su içmeye çalışmışlar ve üçüncü grupta yer alan öğrenciler ise, iki ayağı birbirine ipe bağlı iken yürümeye çalışmışlardır.

6. Etkinlik: Görmeden Nasıl

Etkinliğin amacı, öğrencilere görme özürlü/engelli bireylerin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlükler karşısında neler yaşayabileceklerine ilişkin farkındalık duygusu kazandırmaktır. Bu etkinlik için üç farklı senaryo yazılmıştır. Canlandırma çalışmalarında

az görme durumu yaratmak için göz bağı olarak şeffaf dosyalar kullanılmıştır. Canlandırma çalışmaları, öğrencilerin gözleri şeffaf dosyalarla kapalıyken bir engele çarpmadan yürüme, resim boyama ve optik form doldurma gibi etkinlikleri içermektedir. Bu etkinlikte materyal olarak plastik su şişeleri, boyama kağıtları ve optik formlar kullanılmıştır.

7. Etkinlik: Anlat Bakalım

Etkinliğin amacı, öğrencilere konuşma bozukluğu olan bireylerin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlükler karşısında neler yaşayabileceklerine ilişkin farkındalık duygusunu kazandırmaktır. Konuşma bozukluğunun tanımı yapılmış ve günlük yaşamda ne tür güçlükler yaşadıkları üzerine konuşulmuştur. Bu etkinlik için iki canlandırma çalışması hazırlanmıştır. Bu canlandırma çalışmaları, dilini oynatmadan acil bir durumu ve bazı harfleri çıkararak yazılan bir metni anlatmadır. Etkinlikte canlandırma çalışmaları için materyal kullanılmamış; ancak, metinleri yazmak için kalem ve kağıt kullanılmıştır.

8. Etkinlik: Benim İçin Zor

Etkinliğin amacı, öğrencilere zihinsel özürlü/engelli ya da öğrenme güçlüğü olan bireylerin karşılaştıkları güçlükler ve bu güçlükler karşısında neler yaşayabileceklerine ilişkin farkındalık duygusu kazandırmaktır. Bu amaçla üç canlandırma çalışması hazırlanmıştır. Bu canlandırma çalışmaları; üst düzeyde matematik işlemi çözme, yabancı dilde anlatılan bir hikayeyi anlama, hızlandırılmış ayarda dinletilen kasette anlatılanları anlamadır.

9. Etkinlik: Seç Bakalım

Etkinliğin amacı, öğrencilerin görme, işitme, ortopedik ve zihinsel özürlü/engelli bireylere karşı akranları tarafından yapılan uygun ya da uygun olmayan davranışların farkına varmalarını sağlamaktır. Etkinlik için üzerinde farklı özür türleriyle ilgili olayların yazıldığı bir form hazırlanmıştır. Ayrıca, form üzerinde yer alan olayların karşısına belirli kalıp davranışlar yazılmıştır. Form üzerinde her bir özür/engel türü için dört örnek davranış yer almaktadır. Öğrencilerden her bir davranışa ilişkin düşüncelerini doğru ve

yanlış şekilde işaretleri ve yanlış olan davranışların yerine uygun davranışların neler olabileceği konusunda grup tartışması yapmaları istenmiştir.

10. Etkinlik: Bizim Köyümüz

Etkinliğin amacı, gerçekleştirilen dokuz etkinlik sonunda öğrencilerin, çalışma kapsamında yer alan özür/engel türlerinin toplumsal yaşam içerisinde karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmak için neler yapılabileceğine ilişkin düşüncelerini resim yoluyla ifade etmelerini ve bu konuda ortak bir çalışma ortaya çıkarmalarını sağlamaktır. Etkinlik için büyük boy resim kağıtları kullanılmıştır. Resim kağıtları birbirine yapıştırılarak sınıfın ön tarafındaki yere serilmiş ve öğrencilere renkli pastel boyalar verilmiştir. Öğrenciler resim kağıdının etrafında dizilerek hep birlikte özel gereksinimli bireylerin de mutlu ve rahat yaşadıkları köy resmini yapmışlardır. Resim tamamlandıktan sonra öğrencilerle, özel gereksinimli bireyler için başka ne tür düzenlemelerin yapılması gerektiği tartışılmıştır.

2.5. Deney Süreci

2.5.1. Ortam

Araştırmada öntest uygulamaları, sontest uygulamaları ve deneysel uygulamalar öğrencilerin devam etmekte oldukları sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Öntest ve sontest uygulamalarında ve deneysel uygulamalarda sınıfta yalnızca araştırmacı ve denekler bulunmuştur.

Araştırmacı tarafından uygulamaların video kaydı alınmıştır. Ayrıca, bazı etkinliklerde, öğrencilerin uygulama yaptıkları sırada fotoğrafları da çekilmiştir. Her iki grupta da öğrencilerin sıralarda ikili olarak oturmalarına dikkat edilmiştir. Sınıfların oturma planında sıralar, arka arkaya sıralanmıştır. Uygulamalar sırasında sınıf düzeninde herhangi bir değişiklik yapılmamış, yalnızca bazı etkinliklerde öğrencilerin rahat hareket edebilmelerini sağlamak amacıyla sıralar geriye doğru çekilerek uygulama alanı açılmıştır. Sınıflarda yazı tahtası, öğretmen masası, sınıf dolabı gibi demirbaş eşyalar yer almaktadır. Etkinlikler sırasında gerektiğinde sınıf tahtası kullanılmıştır.

2.5.2. Öntest Uygulaması

Araştırmanın öntest uygulaması yapılmadan önce, araştırmanın deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin sınıf öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı, sınıf öğretmenlerine araştırmanın amacını ve uygulamanın nasıl yapılacağını açıklamıştır. Sınıf öğretmenlerinin izinleri sözlü olarak alındıktan sonra öntest uygulama süreci başlatılmıştır.

Araştırmacı, öğrencilere öntest uygulamalarına başlamadan önce kendisini tanıtmış ve onların düzeylerine uygun olarak araştırmanın amacını açıklamıştır. Araştırmacı kendisinin özel gereksinimli bireylerle ilgili bir araştırma yaptığını, bu çalışmada onların düşüncelerine ihtiyaç duyduğunu ve verecekleri yanıtların sadece kendisi tarafından okunacağını ve hiçbir şekilde verdikleri yanıtlarla ilgili yargılanmayacaklarını açıklamıştır. Ayrıca, öğrencilere öntest uygulamasına tüm sınıfların katılacağı; ancak, araştırmanın uygulama sürecine araştırma için belirli değişkenleri karşılayan sınıfların katılabileceği açıklanmıştır. Araştırmanın uygulama süreci bittikten sonra çalışmaya katılmayan öğrencilerle de araştırma için hazırlanmış öğretim materyallerinin paylaşılacağı ifade edilmiştir.

Öntest uygulaması deneysel uygulama sürecinden iki hafta önce gerçekleştirilmiştir. Öntest uygulaması sınıfta bulunan tüm öğrencilere aynı anda uygulanmıştır. Öntest uygulama süresi ortalama 20 dakika sürmüştür. Öğrencilerin öntest ve sontestlerini eşleştirebilmek için ölçekleri doldurmadan önce adlarını yazmaları istenmiş; ancak, daha sonra her bir öğrencinin doldurduğu ölçeğe bir numara verilerek veri girişlerinde öğrenciler bu numaralara göre kodlanmıştır.

SKÖ'nün açıklama bölümündeki bilgiler araştırmacı tarafından öğrencilere açıklanmış ve formu nasıl işaretleyecekleri gösterilmiştir. Öğrencilerin bu formları bağımsız olarak işaretlemelerine dikkat edilmiştir. Araştırmacı öğrenciler ölçeği doldururken sınıfta bulunmuştur.

2.5.3 Uygulama Süreci

Öntest uygulamasından iki hafta sonra deney grubu ile ilk oturum yapılmış ve ders süresinin ilk 15 dakikasında çalışmanın amacı, çalışma takvimi ve kurallar açıklandıktan sonra birinci etkinliğin uygulaması başlatılmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere ön test uygulamasında yapıldığı gibi çalışmanın amacı yeniden hatırlatılmıştır. Öğrencilere 10 gün boyunca her gün bir ders saatinde beraber olunacağı, bu derslerde özür/engelli bireylerle ilgili çeşitli bilgiler verileceği ve bazen de canlandırmalar yapılacağı söylenerek yapılacak uygulamalar ve uygulama takvimi ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Öğrencilere bu çalışmanın gerçekleştirileceği süre içerisinde bazı kuralların olduğu söylenmiştir. Bu kurallar; söz almak istediğinde parmak kaldırarak konuşmak, öğretmenin verdiği yönergelere uymak, canlandırma çalışmalarını sırasında kurallara uymak, arkadaşlarının düşüncelerini saygılı bir şekilde dinlemek gibi davranışları içermektedir. Deney sürecinde yapılan uygulamaların tarihlerini içeren “Uygulama Takvimi” Tablo 2.2’de yer almaktadır.

Tablo 2.2. Uygulama Takvimi

	TARİH	UYGULAMA ZAMANI	ETKİNLİĞİN ADI
1	12-13.02.2008		ÖN TEST UYGULAMALARI
2	25.02.2008	1.DERS (40 DK.)	EĞRİSİ DOĞRUSU
3	26.02.2008	6.DERS (40 DK.)	BULMACADA GİZLİ
4	27.02.2008	6.DERS (40 DK.)	BİLELİM BULALIM
5	28.02.2008	5.-6.DERS (40 DK.)	BEN OLSAYDIM
6	29.02.2008	6.DERS (40 DK.)	YAŞADIM ANLIYORUM
7	03.03.2008	1.DERS (40 DK.)	GÖRME DEN NASIL
8	04.03.2008	6.DERS (40 DK.)	ANLAT BAKALIM
9	05.03.2008	6.DERS (40 DK.)	BENİM İÇİN ZOR
10	06.03.2008	6.DERS (40 DK.)	SEÇ BAKALIM
11	07.03.2008	6.DERS (40 DK.)	BİZİM KÖYÜMÜZ
12	10.03.2008		SON TEST UYGULAMALARI

Araştırmanın deneysel uygulama aşaması toplam 10 etkinlikten oluşmaktadır. Bu uygulamaları gerçekleştirmek üzere ilgili ilköğretim okulu müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Her bir etkinlik 40 dakikalık bir ders saati süresince gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler arasından “Ben olsaydım” isimli etkinlik, birden fazla engel grubu ile ilgili canlandırmaları içerdiği için 80 dakikalık iki ders saatine gereksinim duyulmuştur. Bu

şekilde uygulama toplam 11 oturumda gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar öğrencilerin akademik derslerinin işlenişini engellemek amacıyla sınıf öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen müzik, görsel sanatlar, beden eğitimi, rehberlik ve etüt ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama 10 gün süresince her gün bir etkinlik uygulaması olacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

2.5.4. Sontest Uygulaması

Uygulama süreci tamamlandıktan iki gün sonra hem deney hem de kontrol grubunda yer alan öğrencilere son test uygulaması yapılmıştır. Son test uygulamaları öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfta araştırmacı tarafından ön test uygulamasındaki koşullar içerisinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere daha önce de bu ölçeği doldurmuş oldukları; ancak, görüşlerinde bir takım değişiklikler olup olmadığını belirlemeye ihtiyaç duyulduğu açıklanmıştır. Ölçeğin açıklamalar kısmında yer alan bilgiler araştırmacı tarafından öğrencilere okunmuş ve işaretlemenin nasıl yapılacağı hatırlatılmıştır. Sontest uygulama süresi ortalama 20 dakika sürmüştür. Öğrencilerin bu formları bağımsız olarak işaretlemelerine dikkat edilmiştir. Araştırmacı öğrenciler ölçeği doldururken sınıfta bulunmuştur.

2.6. Verilerin Analizi

Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere ön test ve son test olarak uygulanan SKÖ ile toplanan veriler SPSS 15.00 paket programı ile analiz edilmek üzere bilgisayara girilmiştir. Her iki grupta yer alan öğrencilerin sontest puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ve deney grubunda yer alan öğrencilerin uygulama sonrasında SKÖ'den aldıkları puandaki farklılığın anlamlı düzeyde olup olmadığını belirlemek üzere elde edilen puanlara “Tek Yönlü Faktör Analizi (ANOVA)” uygulanmıştır. Verilerin analizinde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireyleri sosyal kabullerini sağlamadaki etkisine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri sonunda, deney grubundaki öğrencilerin SKÖ'nün öntest ve sontest oturumundan aldıkları puanlar ile kontrol grubundaki öğrencilerin SKÖ'nün öntest ve sontest oturumundan aldıkları puanlar arasında fark olup olmadığını belirleyebilmek için her iki gruptaki öğrencilerin uygulama öncesindeki ve sonrasındaki SKÖ'den aldıkları puanlar birbiriyle karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin, SKÖ öntest ve sontest puanlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için “Tek Yönlü Faktör Analizi (ANOVA)” uygulanmıştır. Araştırmaya ilişkin hipotezler şu şekildedir;

H_0 : Kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı deney grubunda yer alan öğrencilerin, SKÖ sontest puanları, uygulamaya katılmayan kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sontest puanlarından farksızdır.

H_1 : Kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı deney grubunda yer alan öğrencilerin, SKÖ sontest puanları, uygulamaya katılmayan kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sontest puanlarından farklıdır.

“Tek Yönlü Faktör Analizi (ANOVA)” SPSS 15.0 adlı istatistiksel paket program ile gerçekleştirilmiştir. Bu test ile hesaplanan hesabına ilişkin anlamlılık düzeyi 0.05'ten büyük olması durumunda H_0 hipotezi kabul edilirken, bununla birlikte anlamlılık düzeyinin 0.05'ten küçük olması durumunda ise H_0 hipotezi reddedilip, H_1 hipotezi kabul edilmektedir.

H_0 hipotezinin kabul edilmesi durumunda, kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı deney grubunda yer alan öğrencilerin SKÖ sontest puanlarının, uygulamaya katılmayan kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sontest puanlarından %95 güvenle (% 5 anlamlılık düzeyi ile) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığının olmadığı belirlenmektedir. Bununla birlikte H_0 hipotezinin reddedilmesi durumunda, %95 güvenle (% 5 anlamlılık düzeyi ile) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmektedir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin, Sosyal Kabul Ölçeği'nden (SKÖ) aldıkları öntest ve sontest puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Sosyal Kabul Ölçeğinden Alınan Öntest-Sontest Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri

Grup	ÖNTEST			SONTEST		
	N	X	S	N	X	S
Deney	24	71,83	11,032	24	96,92	7,541
Kontrol	24	72,92	8,777	24	72,58	11,329
Toplam	48	72,38	9,877	48	84,75	15,550

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi, deney grubunda yer alan öğrencilerin uygulama öncesinde SKÖ' den aldıkları puanların ortalaması $X=71,83$ iken, bu değer uygulama sonrasında $X=96,92$ olmuştur. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ise uygulama öncesinde SKÖ' den aldıkları puanların ortalaması $X=72,92$ iken, bu değer uygulama sonrasında $X=72,58$ olmuştur. Buna göre, uygulama sonrasında deney grubunda yer alan öğrencilerin sosyal kabul düzeyinde bir artışın olduğu, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal kabul düzeyinde ise belirgin bir değişimin olmadığı görülmektedir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin SKÖ puanlarında, uygulama öncesine göre uygulama sonrasında gözlenen değişimlerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan "Tek Yönlü Faktör Analizi (ANOVA)" sonuçları Tablo 3.2.'de görülmektedir.

Tablo 3.2. Sosyal Kabul Ölçeği Puanlarının Gruplara Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	F	p
Gruplararası	7105.333	1	7105.333	,000
Gruplarıçi	4259.667	46	92.601	
Toplam	11365.000	47		

*p<0.001

Tablo 3.2'deki analiz sonuçları, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin SKÖ puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F_{(1,46)}=7105.333$, $p<0,001$). Başka bir deyişle kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin, kaynaştırma hazırlık etkinliklerinin uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir.

3.1. Sosyal Geçerlilik Bulguları

Araştırmaya katılan annelerin % 82'si sosyal geçerlik ölçeğindeki tüm soruları "evet" olarak işaretlemişlerdir. Anneler, yapılan uygulama etkinliklerinin çocukları için yararlı olduğunu düşünmektedirler. Anneler, kaynaştırma etkinliklerinin uygulaması tamamlandıktan sonra, çocuklarının özel gereksinimli bireylerden bahsetmeye başladıklarını, onların yaşadıkları zorlukları daha iyi anladıklarını, onlarla arkadaş olamaya istekli olduklarını düşünmektedirler. Aynı zamanda anneler, çocuklarının özel gereksinimli öğrencilere nasıl yardım edeceklerini öğrendiklerini düşünmektedirler. Bu verilerden hareketle araştırmanın sosyal geçerliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularından elde edilen sonuçların yorumlarına ve literatürle karşılaştırmalara yer verilmiştir.

4.1. Tartışma

Bu çalışmada, çalışmanın deney grubunda yer alan normal gelişim gösteren öğrencilere araştırmacı tarafından hazırlanan kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri programı uygulanmıştır. Yapılan bu uygulamanın, araştırmanın deney grubunda yer alan öğrencilerin, özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyleri üzerinde ne derece etkili olduğu incelenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin birbirine yakın olduğu, kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri uygulaması sonrasında deney grubunda yer alan öğrencilerin sosyal kabul düzeylerinin belirgin şekilde yükseldiği görülmüştür. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ise sosyal kabul düzeylerinde anlamlı bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu verilere göre kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyini arttırmada etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’de kaynaştırma uygulaması yürütülen sınıflarda eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinin normal gelişim gösteren akranları tarafından sosyal kabul düzeylerini inceleyen araştırmalar konuyla ilgili pek çok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar; engelin arkadaşlık yapma ve birlikte oyun oynama davranışlarına engel olarak görüldüğü, özel gereksinimli öğrencileri tembel, ders dinlemeyen, derste arkadaşlarını rahatsız eden öğrenciler olarak algıladıkları ve normal akranları tarafından çoğunlukla tercih edilmediği şeklindedir (Aral ve Dikici,1990; Şahbaz, 2004; Vuran, 2005). Ayrıca, Turhan (2007)

tarafından yürütülen çalışmada, normal gelişim gösteren akranların, özel gereksinimli bireylerle yaşadıkları sorunlara çözüm olarak kaynaştırma öğrencilerinin ayrı okullarda eğitim almalarını istemeleri araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bu veriler dikkate alındığında, Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları tarafından sosyal kabullerini kolaylaştıracak uygulamaya dayalı çalışmalara gereksinim olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmanın normal gelişim gösteren akranlarla gerçekleştirilen uygulamaya dayalı etkinlikleri içermesi bu gereksinimi karşılamaya hizmet etmektedir.

Alanyazında özel gereksinimli bireylere yönelik tutumların değiştirilmesinde farklı uygulama tekniklerinin bir arada kullanımı önerilmektedir. Donaldson (1980), yaptığı bir çalışmada, özel gereksinimli bireylere yönelik tutumların, olumlu yönde değiştirilmesini amaçlayan farklı uygulama tekniklerinden söz etmiştir. Bu uygulamaları, (a) özürlü bireylerle doğrudan iletişim kurma, (b) özür hakkında bilgilendirme (tanımı, nedeni, sınıflandırılması, eğitimleri ve yaşadıkları yetersizlikler, vb.) çalışmaları yapma, (c) özürsüzler konusunda topluma etkileyici ve inandırıcı mesajlar verme, (d) özürsüzlere karşı olumsuz tutumlara neden olan önyargıları analiz etme, (e) farklı özür türlerinin yaşadıkları yetersizlikleri anlamaya yönelik canlandırma çalışmaları yapma, (f) grup tartışmaları şeklinde sıralamıştır. Aynı şekilde İbrahim (1982) tek bir müdahale programı yerine farklı yöntemlerin bir arada kullanıldığı çalışmaları önermektedir. Alanyazında bu uygulama tekniklerinden birinin ya da bir kaçının bir arada kullanıldığı pek çok çalışma planlanmış ve yapılan çalışmaların olumlu etkileri bilimsel olarak kanıtlanmıştır. (Anderson, 1992; Akçemete ve Kargın, 1994; Tekin, 1994; Küçükler ve Kanık, 1994; Şenel, 1995; Küçükler, 1997; Manetti, Schneider ve Siperstein, 2001; Aktaş, 2001; Krahe ve Altwasser, 2006). Bu çalışmada da benzer şekilde bilgi verme, canlandırma ve tartışma tekniklerinin bir arada kullanıldığı uygulama etkinlikleri kullanılmış ve araştırmanın sonucunda yapılan uygulamanın etkililiği belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç literatürde yer alan pek çok araştırma bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Alanyazında özel gereksinimli bireylerin sosyal kabulü üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, tek bir engel grubuna yönelik farklı uygulama tekniklerinin bir arada kullanıldığı araştırmalara rastlanmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmını sıraladığımızda; Rusalem, görme ve işitme engellilerle, Marsh ve Friedman, görme engellilerle (Akt. Aktaş, 2001), Westtervelt ve McKinney (1980), Civelek (1990), Çiftçi (1997), Manetti,

Schneider ve Siperstein (2001) ve Şahbaz (2004), zihinsel engellilerle, Krahe ve Altwasser (2006) ve Aktaş (2001) da fiziksel engellilerle yaptıkları çalışmalar sonucunda, bilgilendirme ve etkileşim yöntemlerinin birlikte kullanımının etkililiğini ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada ise bilgilendirme, canlandırma ve tartışma tekniklerinin birlikte kullanıldığı uygulama programı tek bir engel grubuna yönelik değil farklı engel gruplarına (görme, işitme, zihinsel, fiziksel) yönelik olarak uygulanmıştır.

Araştırmada deney ve kontrol gruplarının sosyal kabul düzeylerine ilişkin öntest ve sontest verilerini toplamak amacıyla “Sosyal Kabul Ölçeği” kullanılmıştır. Aynı ölçek ülkemizde Tekin (1994) ve Aktaş (2001) tarafından yapılan çalışmalarda uygulanmıştır. Tekin (1994) çalışmasında yönlendirici ve yönlendirici olmayan akran tartışmasını ön plana çıkaran metodları kullanmıştır. Bu farklı uygulamaların yanı sıra çalışmada araştırmaya katılan gruplar engelli olimpiyatları filmini seyretmiş ve engelli bir avukatın katıldığı oturumlara katılmıştır. Aktaş (2001) ise çalışmasında bedensel engelliler hakkında bilgi verme, engellilerle etkileşim kurma ve engelliğin canlandırılması gibi bilişsel ve duyuşsal tutum değiştirme yöntemlerini birlikte içerecek biçimde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın Aktaş (2001)’in çalışmasından farkı, farklı engel gruplarını kapsamasıdır. Aynı şekilde Tekin (1994)’in çalışmasından farkı ise farklı engel türleriyle ilişkili canlandırma çalışmalarının yapılmasıdır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın alanyazına katkı getireceği düşünülmektedir. Ülkemizde yapılan diğer bir çalışmada ise Batu ve Uysal (2006), normal gelişim gösteren çocuklara özel gereksinimli akranlarına yardım etme becerilerinin öğretilmesinde simulasyon (canlandırma) yönteminin etkililiğini sınımlardır. Çalışmada zihin, görme ve fiziksel engellilere yönelik simulasyon (canlandırma) çalışmaları yapılmıştır. Araştırma sonucunda normal gelişim gösteren öğrencilerin simulasyon (canlandırma) yoluyla yapılan öğretim ile özel gereksinimli akranlarına gereksinim duydukları zaman gerektiği kadar yardımcı olma davranışın kazandıkları görülmüştür. Batu ve Uysal (2006), çalışmalarında sadece simulasyon (canlandırma) çalışmalarına yer verilmişlerdir. Bu çalışmada ise bilgilendirme, canlandırma ve tartışma tekniklerinin bir arada kullanılması sosyal kabulün artırılmasında daha etkili sonuçların alınabileceğini göstermektedir. Ayrıca bu çalışmanın sözü edilen çalışmalardan farkı, yapılan çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan “Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri”nin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabulü artırmak amacıyla uygulanacak bir paket program niteliğinde olmasıdır. Ayrıca, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kaynaştırmaya Hazırlık Etkinlikleri” sırasında

kullanılan materyallerin ediniminin son derece pratik ve maliyetinin düşük olması çalışmanın uygulanabilirliğini artırmaktadır.

4.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ileri araştırmalara yönelik öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. Kaynaştırmaya hazırlık uygulamaları sonucunda meydana gelen tutum değişikliğinin kalıcılığını belirlemek amacıyla izleme çalışmaları yapılabilir.
2. Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının günlük yaşam içerisindeki davranışlarına yansımalarını inceleyen gözleme dayalı farklı çalışmalar yapılabilir.
3. Öğrencilerin tutum ölçeklerine verdikleri yanıtlarla davranışları arasındaki tutarlılığı araştıran çalışmalar yapılabilir.
4. Normal gelişim gösteren bireylerin tutumlarını davranış boyutunda ölçmeye hizmet edecek ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.
5. Benzer araştırmalarda sosyal geçerlilik verileri doğrudan katılımcılardan alınabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda uygulamaya yönelik şu önerilerde bulunulabilir.

1. Araştırmada uygulanan kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri, halen uygulanmakta olan grup rehberliği etkinlikleri içerisinde ek etkinlik olarak eklenebilir ya da farklı bir program olarak kullanımı yaygınlaştırılabilir.
2. Araştırmada uygulanan kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin sınıf öğretmenlerine, sınıfa kaynaştırma öğrencisi gelmeden önce, normal gelişim gösteren akranlarla hazırlık çalışması yapabilmesi için kullanımı önerilebilir.

EKLER

EK 1 UYGULAMA İZİN ONAYI-1.....	52
EK 2 UYGULAMA İZİN ONAYI-2.....	53
EK 3 VELİ İZİN FORMU	54
EK 4 SOSYAL KABUL ÖLÇEĞİ	55
EK 5 ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU.....	59
EK 6 ÖĞRETMEN BİLGİ FORMU	61
EK 7 SOSYAL GEÇERLİLİK VERİ TOPLAMA ARACI.....	62
EK 8 KAYNAŞTIRMAYA HAZIRLIK ETKİNLİKLERİ	63

EK 1 UYGULAMA İZİN ONAYI-1

HÜRRİYET İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ESKİŞEHİR
11.02.2008

Yürütmekte olduğum yüksek lisans araştırmasında öğrencilerin engelli yaşlılarına yönelik sosyal kabul düzeylerini araştırmaktayım. Bu amaçla ekte örneği verilen “Sosyal Kabul Görme Ölçeği'ni” okulunuz 3.- 4. ve 5. sınıf öğrencilerine uygulamak istemekteyim. Gereğini bilgilerinize arz ve rica ederim.

Özlem ÖZKAN
Rehber Öğretmen

EK 2 UYGULAMA İZİN ONAYI-2

**ZİYA GÖKALP İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜ'NE
ESKİŞEHİR
22.02.2008**

Okulumuz 3/C sınıfında "Normal bireylerin, engelli bireyleri kabul düzeylerini artırmak amacıyla kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri yapılmak istenmektedir. Uygulama 11 ders saati süresince gerçekleştirilecektir. Uygulamanın akademik derslerin işlenişini aksatmamasını sağlamak için; rehberlik, sosyal kulüp, görsel sanatlar, beden eğitimi müzik ve etüd dersleri kullanılacaktır. Uygulama takvimi aşağıda belirtilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Uygundur
Ö.Faruk TUNÇER
OKUL MÜDÜRÜ

Özlem ÖZKAN
Rehb.Öğrt.

	TARİH	DERS SAATİ	ÇALIŞMANIN ADI
1	25.02.2008	1.DERS (1 saat)	EGRISI DOĞRUSU
2	26.02.2008	6.DERS (1 saat)	BULMACADA GİZLİ
3	27.02.2008	6.DERS (1 saat)	BİLELİM BULALIM
4	28.02.2008	5.-6.DERS (2 saat)	BEN OLSAYDIM
5	29.02.2008	6.DERS (1 saat)	YAŞADIM ANLIYORUM
6	03.03.2008	1.DERS (1 saat)	GÖRMEDEN NASIL
7	04.03.2008	6.DERS (1 saat)	ANLAT BAKALIM
8	05.03.2008	6.DERS (1 saat)	BENİM İÇİN ZOR
9	06.03.2008	6.DERS (1 saat)	SEÇ BAKALIM
10	07.03.2008	6.DERS (1 saat)	BİZİM KOYUMUZ

EK 3 VELİ İZİN FORMU

Sayın Velimiz,

Okulumuzda engelli öğrencilerin bulunduğu iki özel sınıf bulunmakta, bunun yanında diğer öğrencilerimizin devam ettiği sınıflarda da kaynaştırma öğrencisi olarak adlandırdığımız bedensel, zihinsel ya da işitme engelli öğrenciler bulunmaktadır. Bu öğrencilerin diğer öğrenciler tarafından çoğunlukla kabul edilmediği bilinmektedir. Bu nedenle, engelli öğrencilerin normal gelişim gösteren diğer öğrenciler tarafından kabul edilmesini sağlamak amacıyla okulumuz rehber öğretmeni tarafından yapılan bir araştırma gereği bazı çalışmalar yapılacaktır. Bu çalışmalar öğrencilere hiçbir şekilde zarar verici nitelikte olmayıp, tersine onların kişilik gelişimlerine yararlı olacak düşünme, tartışma, canlandırma yapma gibi sınıf içi faaliyetleri kapsamaktadır. Çalışmaları daha sonradan incelemek amacıyla uygulamaların video kaydının yapılması gerekecektir. Bu kayıtlar yalnızca rehber öğretilerde bulunacak ve araştırma bittikten sonra yok edilecektir. Öğrencinizin bu çalışmaya katılmasında bir sakınca görmemeniz halinde bu formu imzalayarak göndermenizi rica ederim.

Özlem ÖZKAN

Rehber Öğretmen

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Sınıfı:

Velinin Adı-Soyadı:

İmzası:

EK 4 SOSYAL KABUL ÖLÇEĞİ

Özürlü olan bir veya birkaç öğrencinin sizin sınıfınızda okuyacağını düşünün. Onlarla ne tür ilişkilere girerdiniz ve onlara nasıl davranırdınız? Aşağıdaki listede bir takım davranış örnekleri yer almaktadır. Karar vermenizde yardımcı olmak amacıyla hazırlanan bu listede:

Size en uygun olan ifadeye '**Evet**'in

Size biraz uygun olan ifadeye '**Sanırım Evet**'in

Karar veremediğiniz zaman '**Ne Evet Ne Hayır**'ın

Size pek uygun olmayan ifadeye '**Sanırım Hayır**'ın

Size hiç uygun olamayan maddede '**Hayır**'ın altındaki kutuya (X) işareti koyunuz

1. Bir derste bulunmadığı zaman ona ev ödevini söylerim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

2. Sıra olduğumuzda onun yanında dururum

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

3. Okuldan sonra onunla oynarım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

4. Ona kurşun veya tükenmez kalemimi ödünç veririm

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

5.Ona matematik problemlerini çözmeye yardım ederim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

6.Diğer çocukların alay etmeleri halinde onu korurum

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

7.Sınıfta boş zamanlarda onunla konuşurum

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

8.Onu evime davet ederim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

9.Sınıfta onun yanında otururum

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

10 .Okulda boş zamanlarda onunla oynarım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

11 .Sınıfta sadece birkaç çocuğun bildiği bir sırrı onunla paylaşırım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

12.Yanına yaklaşıp ve ona merhaba derim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

13.Yemeğimin bir kısmını onunla paylaşırım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

14.Okul gezilerinde otobüste onun yanında otururum

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

15.Onu bazen evinden telefonla ararım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

16.Yanlıp bir şeyler yaptığında bile onun tarafını tutarım

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

17.Ona kendimi anlatırım (ona kendimden söz ederim)

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

18.Ortak sınıf çalışmalarında ona yardım ederim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
()	()	()	()	()

19. Başarılı olduğu konularda onu överim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
☐	☐	☐	☐	☐

20. Onu kendi arkadaşlarımla tanıştıırım.

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
☐	☐	☐	☐	☐

21. Eşli oyunlar oynadığımızda onu eş olarak seçerim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
☐	☐	☐	☐	☐

22. Daha önce kimseye söylemediğim kendi hakkımda bazı şeyleri ona söylerim

Evet	Sanırım Evet	Ne Evet Ne Hayır	Sanırım Hayır	Hayır
☐	☐	☐	☐	☐

EK 5 ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU

Sevgili öğrencimiz, sizleri daha yakından tanımak amacıyla aşağıda verilen bilgileri kendinize uygun ve doğru bir şekilde doldurmanız gerekmektedir. Lütfen anlamadığımız ya da cevaplamakta zorluk çektiğiniz alanları sorarak formu doldurunuz.

Teşekkürler...

I.BÖLÜM

- Adınız :
Soyadınız :
Sınıfınız :
Doğum Tarihiniz :
Doğum Yeriniz :
Annenizin Eğitim Durumu: - Okuma-yazma bilmiyor ()
- İlkokul mezunu ()
- Ortaokul mezunu ()
- Lise mezunu ()
- Üniversite mezunu ()
Babanızın Eğitim Durumu: - Okuma-yazma bilmiyor ()
- İlkokul mezunu ()
- Ortaokul mezunu ()
- Lise mezunu ()
- Üniversite mezunu ()
Annenizin Mesleği :
Babanızın Mesleği :
Kardeş Sayınız : Kız () Erkek ()

II.BÖLÜM

1. Çevrenizde engelli bir tanıdığınız var mı ? Varsa kim (komşu, akraba, arkadaş vb.)? Engeli nedir?
2. Ailenizde engelli bir kişi var mı? Varsa kim (anne, baba, kardeş)? Engeli nedir?
3. Sınıfınızda engelli bir arkadaşınız var mı? Engeli nedir?

EK 6 ÖĞRETMEN BİLGİ FORMU

Değerli Öğretmenimiz,

Yapmakta olduğumuz yüksek lisans çalışması gereği aşağıda istenen bir takım bilgilere ihtiyaç duymaktayız. Vereceğiniz bilgiler yalnızca araştırma için kullanılacak, araştırmanın herhangi bir yerinde isminizden bahsedilmeyecektir. Vereceğiniz bilgiler için teşekkürler...

ÖZLEM ÖZKAN

ADINIZ-SOYADINIZ :
GÖREV YERİNİZ :
GÖREVDEKİ TOPLAM SÜRENİZ :
LİSANS EĞİTİMİNİZ :

1. Lisans eğitiminiz sırasında ya da görev süreniz içerisinde özel gereksinimli (özürlü/engelli) bireyler konusunda herhangi bir eğitim (ders, kurs, seminer vb) aldınız mı? Açıklayınız.
2. Özel gereksinimli (özürlü/engelli) bireylerle çalışma deneyiminiz oldu mu? Açıklayınız.
3. Özel hayatınızda özel gereksinimli (özürlü/engelli) bireylerle yaşadınız oldu mu ? Açıklayınız.

EK 7 SOSYAL GEÇERLİLİK VERİ TOPLAMA ARACI

SAYIN VELİMİZ,

Öğrencilerimizin özür/engelli bireyleri daha fazla anlamalarını, kendilerini engelli kişilerin yerine koyarak yaşadıkları güçlüklerin farkına varmalarını ve engelliliğin ne olduğunu ile ilgili doğru bilgiler edinmelerini sağlamak amacıyla toplam 10 ders saati süresince çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların öğrencilerimiz üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla aşağıda yer alan soruları cevaplamanıza ihtiyaç duymaktayız. Vereceğiniz bilgiler için teşekkür ederiz...

ANNENİN ADI-SOYADI:

Lütfen aşağıdaki ifadelerde size uygun olan cevabın karşına “ × ” işareti koyunuz.

- 1) Yapılan çalışmanın çocuğum için yararlı olduğunu düşünüyorum.

EVET ()

HAYIR ()

- 2) Yapılan çalışma sonucunda çocuğumun evde özür/engellilerden bahsetmeye başladığını fark ettim.

EVET ()

HAYIR ()

- 3) Yapılan çalışma sonucunda çocuğumun özür/engelli kişileri daha iyi anlayabileceğini düşünüyorum.

EVET ()

HAYIR ()

- 4) Yapılan çalışma sonucunda çocuğumun özür/engelli çocuklarla da arkadaşlık yapmaya başlayacağını düşünüyorum.

EVET ()

HAYIR ()

- 5) Yapılan çalışma sonucunda çocuğumun özür/engelli kişilere nasıl yardım edebileceğini öğrendiğini düşünüyorum.

EVET ()

HAYIR ()

- 6) Çalışma ile ilgili bir fikrim yok.

EVET ()

HAYIR ()

EK 8 KAYNAŞTIRMAYA HAZIRLIK ETKİNLİKLERİ

ETKİNLİK 1

ETKİNLİĞİN ADI: Eğrisi Doğrusu

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin, farklı özür gruplarındaki kişilerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Çalışma kağıdı, kalem, silgi.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Etkinliğin amacı kısaca açıklanır. “Çocuklar insanlar birçok açıdan birbirlerine benzerler ama hepimizin kendine özgü farklılıkları da vardır. Örneğin; hepimizin saçının rengi aynı değildir, boyumuz aynı olmayabilir, bazılarımız gözlük takarız, bazılarımız konuşmakta zorlanırsak, bazılarımız daha geç anlarız, bazılarımız daha zor duyarız. Bu saydıklarımız gibi daha pek çok farklı yönlerimiz olabilir. Bu farklılıklar bizim arkadaş olmamıza, bir arada olmamıza, birlikte çalışmamıza ya da birlikte oynamamıza engel değildir. Bu farklılıklar bir eksiklik doğurmaz tam tersine farklılıklar yaşamımıza renk katabilir.”

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

Öğretmen çalışma kağıtlarını öğrencilere dağıtır ve gerekli açıklamayı yapar. “Çocuklar, hepimizin birbirimizden farklı yönleri olduğunu konuştuk. Ama bazen bazılarımız bu farklılıklarla dalga geçiyoruz ya da bazı olumsuz davranışlar gösteriyoruz. Bunları yaparken bazen şaka olduğunu düşünebiliriz ancak bu tür davranışlar üzücü ve kırıcı

olabilir. Şimdi size dağıttığım formlardaki her durumun karşısına uygun olan cevapları yazınız.”

Söylenen Söz	Söylenen Kişi Ne Hisseder?	Onun yerinde sen olsaydın ne hissederdin?	Sen olsaydın ne yapardın, tepkin nasıl olurdu?
Şişe altı gibi gözlüklerin var. Hala göremiyor musun tahtada ne yazdığını, hep benim yazdıklarına bakıyorsun.			
Sabahtan beri sana sesleniyorum. Kulağına cihaz takmışsın ama dünya yıkılsa duymayacaksın galiba. Haydi ver artık istediğim o dergiyi bana.			
Off Öğretmenim! Ali Bu yazıyı okuyana kadar 2 ders geçer, onu mu bekleyip duracağız.			
Aaa! Sen bu işlemi yapamıyor musun Yeliz, 2+2'den daha kolay bunu yapmak, kardeşim bile yapar bunu.			
Hadi ama Kübra! Sen topu alıp gelinceye kadar oyun zamanımız bitecek, diğer ayağımı atana kadar 10 saat geçiyor. Sen başka bir oyun oynasan nasıl olur?			
Bir kere de hızlıca söyle sen ne diyeceğini Ceren! Kekeleyip duruyorsun. Bak ben seni dinlerken kızlar gittiler bile...			

3. *Etkinliğin Değerlendirilmesi:* Öğrencilere formları doldurmaları için yeterli süre verildikten sonra sırayla her bir durum ele alınır ve gönüllü öğrencilerle cevapları paylaşılır. Paylaşımlardan sonra öğretmen, herkesin farklı yönleri olduğunu, okulda, sokakta, toplumda bu kişilere karşı saygılı olmamız gerektiğini vurgulayarak etkinliği bitirir.

ETKİNLİK 2

ETKİNLİĞİN ADI: Bulmacada Gizli

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencileri özür/engel tanımı ve farklı özür/engel türlerinin sınıflandırılması konularında bilgilendirmek
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Bulmaca kağıtları, kalem, silgi.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen, etkinliğin amacını öğrencilere kısaca açıklar. Öğrencilere “özürlü/engelli olmak ne demektir?” sorusunu sorar ve cevaplarını alır. Daha sonra öğretmen tanımlar. “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle kişinin yaşamında bazı güçlükler yaşamasına özür/engel denir”. Öğretmen öğrencilere farklı özür/engel türlerinin olduğunu, bunların bazılarının adlarını biliyor olabileceğimizi fakat bazı özür/engel türlerini ve özelliklerini tanımadığımızı açıklar.

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

Etkinlik yönergesi: Öğretmen hazırlanan bulmacaları öğrencilere dağıtır ve bulmacada engel türlerinin adlarının yukardan-aşağıya, soldan-sağa, çapraz şekilde yazılı olduğunu söyler. Öğrencilere bulmacada gizli olan kelimeleri bulmaları için 15 dakika süre verir ve buldukları kelimenin üzerini çizmelerini ister.

M	S	F	A	H	C	F	A	Ğ	Ü	H	Z	Ö	K	A	J	T	U	H	Q	J	A	S
E	N	D	E	S	B	B	İ	S	M	I	K	L	V	Ğ	İ	K	L	S	R	T	T	S
L	T	M	O	N	A	S	L	T	T	P	A	N	G	M	K	O	Ğ	T	T	Z	H	K
L	V	F	Ç	N	A	D	V	S	Ö	R	N	Ü	R	A	S	N	L	A	Q	S	M	S
Z	K	Ö	İ	Ç	L	L	Z	A	K	H	Ö	R	M	L	S	L	T	M	P	V	Y	U
P	B	H	Ö	Ğ	D	K	G	Z	İ	H	İ	N	S	E	L	E	N	G	E	L	L	İ
K	N	N	U	G	M	M	Ö	Y	Ç	Ü	M	R	N	A	U	J	F	S	D	V	U	U
T	Y	R	J	D	U	C	R	L	J	Y	A	C	B	B	Ö	İ	İ	V	İ	Ö	S	J
Ç	C	K	Q	N	U	Ş	M	A	B	O	Z	U	K	L	U	Ğ	U	T	K	H	M	H
L	Ş	S	O	L	E	Ş	E	L	M	Z	E	L	E	N	L	B	C	J	E	J	C	N
K	O	S	L	V	P	İ	E	K	L	M	S	İ	K	D	L	L	R	L	N	M	A	M
L	P	T	H	N	M	Z	N	E	N	N	T	F	R	S	İ	Ç	N	L	G	Y	Ö	T
M	R	K	T	R	Ü	K	G	M	Ç	O	U	S	D	H	E	T	K	K	E	N	S	Ş
N	J	C	İ	Y	Z	O	E	İ	S	Z	A	R	Ş	R	N	Ü	R	Y	L	H	Ş	K
İ	L	L	E	G	N	E	L	E	S	K	İ	Z	İ	F	S	M	M	O	L	L	Y	N
O	H	P	E	İ	İ	O	L	Z	L	S	B	A	K	D	O	M	R	O	İ	İ	N	F
T	L	S	P	A	S	T	İ	K	E	N	G	E	L	L	İ	T	E	T	O	İ	F	D
C	U	T	Y	E	K	O	Ö	V	T	E	G	E	K	N	O	E	M	Ö	İ	T	C	D
D	Ü	Y	O	E	Ğ	İ	L	L	E	G	N	E	E	M	T	İ	Ş	İ	K	K	L	E

3. Etkinliğin Değerlendirilmesi:

Öğrenciler çalışmalarını tamamladıktan sonra öğretmen öğrencilere söz vererek hangi kelimeyi bulduklarını sorar. Her öğrenci bir kelime söyler ve her kelimenin ardından öğretmen sınıfa aşağıdaki soruları yöneltir.

1. Bu özür/engel türünü biliyor musunuz? (Öğrencilerin ardından öğretmen açıklar)
2. Çevrenizde bu özrü/engeli sahip olan birileri var mı? Peki bu özrü/engeli olan ünlü birisi var mı?
3. Bu tür özür/engele sahip bir kişi ne tür güçlüklerle karşılaşıyor olabilir?
4. Sınıfınızda bu tür özürlü/engelli bir arkadaşınız olsaydı onun için neler yapardınız?

Öğretmen her bir özür/engel türü ile ilgili bu konuşmaları yaptıktan sonra öğrencilere bu çalışmada neler öğrendiklerine ilişkin duygu ve düşüncelerini alarak etkinliği tamamlar.

ETKİNLİK 3

ETKİNLİĞİN ADI: Bilelim-Bulalım

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Farklı özür/engel türlerini tanıma ve öğrencilerin özür/engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması konusunda yapılabilecekler ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Özür/engel gruplarını gösteren resimler.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen, etkinliğin amacını öğrencilere kısaca açıklar. Ardından aşağıdaki aşamalar uygulanır.

(a) Özür/engel tanımının yapılması: Öğretmen öğrencilere “özür/engel ne demektir?” sorusunu sorarak etkinliği başlatır ve öğrencilerin cevapları alınır. Daha sonra öğretmen özür/engel teriminin tanımını yapar. “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle kişinin yaşamında bazı güçlükler yaşamasın özür/engel denir”.

(b) Farklı özür/engel türleri hakkında bilgilendirme yapma: Ne tür özür/engel çeşitlerinin olduğu öğrencilere sorulur ve öğrencilerden alınan yanıtlar değerlendirilir. Öğretmen, ardından özür/engel gruplarını tahtaya yazar.

-Fiziksel/ bedensel engel

-İşitme engeli

-Zihinsel engel

-Konuşma engeli

-Görme engeli

2. *Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:*

(a) Farklı özür/engel türlerini anlatan resimler üzerine konuşma: Öğretmen, sırayla öğrencilere arkasında özür türünün yazılı olduğu resmi gösterip hangi özür/engel türüne ait olduğunu sorar. Daha sonra, özür/engel türünü tanımlar. Öğretmen resimde gösterilen özür/engel türlerinin dışında da bazı durumların olduğunu (konuşma, zihin engeli gibi) öğrencilere söyler ve bu engelleri de tanımlar.

(b) Her bir özür/engel türü gösterilip tanımlandıktan sonra öğrencilere şu sorular sorulur;

1. Bu resimde hangi özür/engel türünü anlatıyor?
2. Bu özüre/engele sahip kişiler hangi zorluklarla karşılaşıyor olabilirler?
3. Bu özüre/engele sahip kişilerin yaşamını kolaylaştırmak için neler yapılabilir?

3. *Etkinliğin değerlendirilmesi:*

Öğretmen öğrencilere bu çalışmada hangi özür/engel türlerinin olduğunu sorar ve cevaplarını alır. Önemli noktaları vurgular ve etkinliği tamamlar.

ETKİNLİK 4

ETKİNLİĞİN ADI: Ben Olsaydım...

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin, görme, işitme ve fiziksel özür/engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması için neler yapabileceği ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerinin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Şeffaf dosyalar, pamuk, sargı bezi, bant, şişe, top.

SÜRE: 80 dakika

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğrencilere bu çalışmada kısa hikayelerin olduğu ve dikkatle dinlenilmesi gerektiği söylenerek etkinliğe başlanır. Daha sonra, öğretmen verilen senaryoları öğrencilere sıra ile okur ve her senaryodan sonra verilen soruları öğrencilere yöneltir ve canlandırmalar yapılıır.

Örnek hikayenin okunması:

Senaryo 1

Mehmet, 3.sınıfa giden bir öğrencidir. 4 yaşından beri görmekte zorluk çektiği için gözlük kullanmaktadır. Mehmet, bazen tahtadaki yazıları göremediği için arkadaşlarının defterlerine bakmaktadır ama bazen arkadaşları defterlerine bakılmasına izin vermedikleri için çalışmalarını yetiştirememektedir. Böyle olunca da anlatılan konuyu anlayamamakta ve sınıfın gerisinde kalmaktadır. Ayrıca arkadaşları beden eğitimi derslerinde Mehmet'i futbol maçına almamakta ve ona sınıfta oturmasını söylemektedirler.

Örnek hikayeye ilgili alıştırmalar yapma:

- Mehmet bu olaylarla karşılaştığında neler hissediyor olabilir?
- Siz Mehmet'in yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?
- Sınıfınızda Mehmet gibi az gören bir arkadaşınız olsa ona yardımcı olmak için neler yapardınız?
- Öğretmen şimdi Mehmet'in neler yaşadığını anlayabilmek için canlandırma çalışması yapacaklarını söyler.

Canlandırma çalışması:

Bu çalışma için gönüllü birkaç öğrenci seçilir ve şeffaf dosya ile gözleri kapatılır. Öğrenciler sınıfın arka sıralarına otururlar. Öğretmen tahtaya bazı yazılar yazar ve tüm öğrencilerin yazılanları defterlerine geçirmelerini ister. Çalışma tamamlandıktan sonra öğrencilerden tahtada yazılı olanlarla deftere yazdıklarını karşılaştırmaları istenir.

Yapılan canlandırma çalışmasının değerlendirilmesi:

Öğrenciler ne gibi zorluklar yaşadıklarını ve duygularını arkadaşları ile paylaşırlar.

Örnek hikayenin okunması:

Senaryo 2

Selma bu yıl okula başlamıştır. Çevresindeki sesleri zor duyduğu için işitme cihazı kullanmaktadır. Ancak yine de bazı sesleri duyamamaktadır. Müzik dersinde öğretmenin öğrettiği şarkıları tam olarak anlayamadığı için şarkılara eşlik edememekte, yanlış söyleyince de arkadaşları ona gülmektedirler. Selma, bazen teneffüs ziline çaldığını duymadığı için sınıfa geç girmekte öğretmeni de ona kızmaktadır.

Örnek hikayeye ilgili alıştırmalar yapma:

- Selma bu olaylarla karşılaştığında neler hissediyor olabilir?
- Siz onun yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?
- Sınıfınızda Selma gibi az duyan bir arkadaşınız olsa ona yardımcı olmak için neler yapabilirsiniz?

- Öğretmen Selma'nın yaşadığı güçlükleri anlayabilmek için bir canlandırma çalışması yapacaklarını söyler.

Canlandırma çalışması:

Bu çalışma için gönüllü birkaç öğrenci seçilir ve kulakları pamukla kapatılır. Öğretmen bilmedikleri bir okuma parçasını öğrencilere okur. Daha sonra öğrencilere kulaklarını açabileceklerini söyler ve tüm sınıfa okuduğu parça ile ilgili bazı sorular sorar.

Canlandırma çalışmasının değerlendirilmesi:

Kulakları kapalı olarak parçayı dinleyen öğrencilere şu anda neler hissettikleri sorulur ve sınıfla yaşadıkları güçlükler paylaşılır.

Örnek hikayenin okunması:

Senaryo 3

Berke geçirdiği trafik kazası sonucunda sağ elini kullanmakta zorlanmaktadır. Sınıfta yazıları yetiştirememekte, yemek yerken, muslukları açarken, bilgisayar kullanırken, top oynarken zorluklarla karşılaşmaktadır.

Hikayeye ilgili alıştırmalar yapma:

- Berke bu durumlarla karşılaştığında neler hissediyor olabilir?
- Berke'nin yerinde siz olsaydınız neler hissedersiniz?
- Sınıfınızda Berke gibi bir arkadaşınız olsa ona nasıl yardımcı olabilirdiniz?
- Öğretmen, Berke'nin yaşadığı güçlükleri anlayabilmek için bir canlandırma çalışması yapacaklarını söyler.

Canlandırma Çalışması:

Gönüllü üç öğrenci tahtaya çağırılır ve her birinin sağ elinin parmakları birbirine yapışacak şekilde sarılır. Öğrencilerden birine yazı yazdırılır, diğerine top atılır ve tutması istenir, diğer öğrenciye de şişeden su içmesi söylenir. Öğrencilerden bu görevleri yaparken hangi zorlukları yaşadıklarını ve neler hissettiklerini sınıfla paylaşmaları istenir.

Canlandırma çalışmasının değerlendirilmesi:

Öğretmen bu senaryolarda anlatılan ve canlandırmalarda gerçekleştirilen olayları yaşayan pek çok kişinin olduğunu, bu kişilere daha fazla dikkat ederek, onlar için yapabileceğimiz şeylerin olduğunu vurgulayarak etkinliği sonlandırır.

ETKİNLİK 5

ETKİNLİĞİN ADI: Yaşadım, Gördüm, Anlıyorum...

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilere fiziksel ya da spastik özürlü/engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması için neler yapabileceği ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Kalem, kalemtraş, su şişesi , ip.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen öğrencilere bu çalışmada fiziksel özürlü/engelli bireylerle ilgili bazı etkinlikler yapacaklarını söyleyerek etkinliğe başlar.

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

Öğretmen, öğrencilere fiziksel özürlü/engelli denildiğinde ne anladıklarını sorar. Öğrencilere bu konuda beyin fırtınası yaptırdıktan fiziksel özürlü/engelin ne olduğunu açıklar. Öğrencilere çevrelerinde fiziksel özürlü/engelli bir bireyin bulunup bulunmadığını sorar ve paylaşım için gönüllü öğrencilere söz hakkı verir. Öğrenciler yaşantılarını paylaştıktan sonra öğretmen fiziksel özürlü/engelli bireylerin ne gibi sıkıntılar yaşıyor olabileceklerini sorar ve verilen cevapları tahtaya yazar. Öğretmen sınıfı üç gruba ayırır ve birazdan her grubun bir canlandırma etkinliği yapacağını söyler. Daha sonra her gruba ne yapacaklarını teker teker açıklar.

3. Canlandırma Çalışmaları:

I.GRUP

Sadece sol elinizi kullanarak kalemtraşınızla kaleminizi açmaya çalışacaksınız. Kesinlikle sağ elinizi kullanmayacaksınız. Başka bir arkadaşınızdan yardım alabilirsiniz ya da sağ eliniz dışında vücudunuzun başka bölümlerinden de destek alabilirsiniz ancak sağ elinizi kullanmamalısınız.

II.GRUP

Sol elinize su şişesini alın ve su içmeye çalışın, bu sırada bir arkadaşınız sol kolunuzu sallayarak hareket ettirsin.

III.GRUP

Hepiniz sınıfın arka tarafına geçin. Sıra ile her biriniz size verdiğim ipi kullanarak iki ayağınızı birbirine bağlayın ve sıraların arasında dolaşmaya çalışın.

4. Canlandırma çalışmalarının değerlendirilmesi:

Öğretmen her bir grubun canlandırmalarını sırayla yaptırdıktan sonra, her canlandırmadan sonra öğrencilere aşağıdaki soruları sorar:

- Verilen görevi yaparken neler hissettiniz?
- Daha önce aynı işi yaparken bu kadar zorlanmış mıydınız?
- Verilen işi yaparken ne yapılırdı işiniz daha kolay olurdu?
- Karşınızdaki kişi nasıl davranırsa kendinizi daha rahat hissederdiniz?

Öğretmen, öğrencilere fiziksel özürlü/engelli kişilerin de az önce yapılan canlandırmalarda olduğu gibi bir takım zorluklarla karşılaştıklarını ve bu zorlukları hayatlarının birçok alanında çoğu kez yaşadıklarını anlatır. Fiziksel özürlü/engelli bireylerin yaşadıkları zorlukları kolaylaştırmak için bizlerin neler yapabileceğini öğrencilere sorarak beyin fırtınası yaptırılarak etkinlik tamamlanır.

ETKİNLİK 6

ETKİNLİĞİN ADI: Görmeden Nasıl?

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin görme özürü/engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması için neler yapabileceği ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3.,4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Optik formlar, göz bağları, boyama kağıtları, su şişesi.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen, öğrencilere bu etkinlikle görme özürü/engellilerle ilgili bir çalışma yapacaklarını söyler ve görme özürünü/engelini açıklar.

2. Canlandırma Çalışmaları:

I. Canlandırma

- Öğretmen her öğrenciye görmeyi tamamen engellemeyen şeffaf dosyaları verir..
- Öğrencilerden gözlerini bu bağlar ile kapatmalarını ister.
- Sınıftaki ön sıraların hizasındaki boş alanlara birer su şişesi koyar ve öğrencilere sıra ile gelerek tahtanın önünde yan yana sıralanmalarını ister. Ancak geçerken su şişesine çarpılmaması gerektiğini belirtir.
- Tüm öğrenciler tahtada sıralandıktan sonra göz bağlarını açarak yerlerine otururlar.

II. Canlandırma

- Öğretmen öğrencilerden pastel boyalarını çıkarmalarını ister ve her öğrenciye bir boyama kağıdı verir.
- Öğrencilere göz bağlarını yeniden bağlamalarını ve boyama kağıtlarını boyamalarını söyler.
- Öğrenciler 5-10 dakika boyama yaptıktan sonra göz bağlarını açarak çalışmalarını incelerler.

III. Canlandırma

- Öğretmen öğrencilere birer adet optik form dağıtır ve formdaki ad, soyad kutucuklarını dolduracaklarını söyler.
- Öğrenciler kutuları doldurduktan sonra öğretmen göz bağlarını yeniden bağlamalarını ve ardından ad ve soyadlarını kodlamalarını ister.
- Öğrencilere kodlama için yeterli süre verildikten sonra öğretmen öğrencilere göz bağlarını çıkarmalarını ve kodlamalarını incelemelerini söyler.

3. Canlandırma Çalışmalarıyla İlgili Tartışma:

Çalışmalar tamamlandıktan sonra öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir ve birlikte tartışır:

- Şişeye çarpmadan sıraya geçmeye çalışırken zorlandınız mı? Neler yaşadınız, neler oldu ve ne hissettiniz?
- Gözleriniz görmeden boyama yaparken zorlandınız mı? Neler yaşadınız, neler oldu ve ne hissettiniz?
- Yaptığınız boyamalar gözleriniz açıkken yaptıklarınızdan farklıydı?
- Optik formları kodlarken zorlandınız mı? Neler yaşadınız, neler oldu ve ne hissettiniz?
- Gözleriniz kapalıyken nasıl bir yardım işinizi kolaylaştırır?
- Gözleriniz kapalıyken bütün bu yaptıklarınızı gözleriniz açıkken yaptığınız hızda ve doğrulukta yapabildiniz mi?
- Öğretmen aşağıdaki açıklamayı yaparak öğrencilere beyin fırtınası yaptırır ve etkinliği sonlandırır.

4. Canlandırma Çalışmalarının Değerlendirilmesi:

Bugün yaptığımız çalışmalarda her gün hiç zorlanmadan yaptığımız bu işleri gözlerimiz kapalıyken yaparken zorlandığımızı fark ettik. Öyleyse sizce görmeyen bir arkadaşımızın ne gibi yardımlara ihtiyacı olabilir ve sizler ona nasıl yardımcı olabilirsiniz?

ETKİNLİK 7

ETKİNLİĞİN ADI: Anlat Bakalım...

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin konuşma bozukluğu olan bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması için neler yapabileceği ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER:

SÜRE: 40 dakika

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen öğrencilere konuşma bozukluğu denildiğinde ne anladıklarını sorarak etkinliği başlatır. Öğrencilere bu konuda beyin fırtınası yaptırdıktan sonra konuşma bozukluğunun ne olduğunu aşağıda belirtilen şekilde açıklar.

“Konuşma bozukluğu ya da güçlüğü; ağız ya da dudak,dil dış yapısındaki, varolan bazı bozukluklar veya başka bir takım sebeplerle kişilerin sözlü iletişim kurarken bazı kelime, harf yada heceleri tam olarak akıcı bir şekilde söyleyememesidir.”

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

- Öğretmen öğrencilere çevrelerinde konuşma bozukluğu olan kişilerin bulunup bulunmadığını sorar. Öğrencilerin yaşantılarını sınıfla paylaşmalarına izin verir.
- Öğretmen öğrencilere konuşma bozukluğu olan öğrencilerin ne gibi güçlükler yaşıyor olabileceklerini sorar ve söylenenleri tahtaya yazar.

- Öğrenciler cevaplarını verdikten sonra öğretmen aşağıdaki açıklamayı yaparak konuşma bozukluğu olan kişilerin neler yaşadığını öğrencilere anlatır.

“Çocuklar hepimiz konuşma bozukluğunun ne olduğunu anladık. Konuşma bozukluğu olan kişilerin ne gibi güçlükler yaşıyor olabileceği ile ilgili bir çoğumuzun fikri var. Konuşma bozukluğu olan kişilerin yaşadıkları en önemli güçlüklerden birisi isteklerini bizler gibi rahat bir şekilde ifade edememeleridir. Çünkü bazı harfleri tam olarak söyleyemeyebilirler, konuşmaya istedikleri zaman başlayamayabilirler ya da konuşmaları kesintiye uğrayabilir. Bu gibi durumlarda karşıdaki kişiler konuşmanın tamamlanmasını bekleyemeyebilirler. Bunun sonucunda da konuşma güçlüğü olan kişiler isteklerini anlatamadıkları için sıkıntı yaşarlar. Örneğin; bakkaldan alışveriş yaparken, okulda derse katılırken, sokakta arkadaşlarıyla oynarken bu gibi güçlükler yaşayıp üzülebilirler. Ayrıca bazen bu kişilerle alay eden insanlar olabilir ve kendilerini kötü hissetmelerine, üzülmelerine sebep olabilirler.

3. Canlandırma Çalışmaları:

Öğretmen “Şimdi sizlerle birlikte konuşma bozukluğu olan kişileri anlamak için bazı canlandırmalar yapacağız ama etkinliğimiz sırasında gülmek, yönergelerin dışına çıkmak yok.” diyerek öğrencilerin dikkatini çeker. Öğretmen gönüllü olan 5 öğrencinin yanına gelmesini ister. Öğrencilerle birlikte sınıfın dışına çıkarak ne yapacaklarını söyler:

“ Şimdi sınıftan bir arkadaşınız öğretmen rolüne geçecek ve siz ondan tuvalete gitmek için izin isteyeceksiniz. Ama bunu yaparken dilinizi dişlerinizin arasına koyacaksınız ama dilinizi acıtmamaya çalışarak derdinizi anlatmaya çalışacaksınız.”

Öğrenciler sırayla canlandırmalarını yaparlar. Ardından öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir.

- Dilini oynatmadan konuşmaya çalışırken neler oldu?
- Kendini ve ne istediğini karşıdaki kişiye anlatamadığında neler hissettin, aklından hangi düşünceler geçti?
- Seni dinleyen kişinin nasıl davranmasını ve ne yapmasını isterdin?

Öğretmen diğer öğrencilerin de bu etkinliği evde ya da teneffüslerde yapabileceklerini söyler ve gönüllü olan 5 öğrenciyi daha yanına çağırır öğrencileri sınıfın dışına çıkararak ne yapacaklarını anlatır:

“ Şimdi her biriniz bir konuyu seçeceksiniz ve bunu 5 dakika içerisinde kısaca kağıtlara yazacaksınız. Konular; evden okula gelirken hangi yollardan geçtiğini ve yolda gördüklerini anlatma, ailesini tanıtmaya, hangi mesleği seçmeyi düşündüğünü anlatma, başından geçen güzel bir olayı anlatma, tatilde neler yapacağını anlatma. Sınıfa geldiğinizde yazdıklarınızı arkadaşlarınıza okuyacaksınız ama okurken kelimelerdeki t,ş,s,k ve ç harflerini çıkararak okuyacaksınız.”

Öğrenciler sırayla etkinliği gerçekleştirirler ve her öğrencinin ardından sınıftaki öğrencilere ne anladıkları sorulur ve ardından öğrencinin ne anlattığını söylemesi istenir.

Ardından öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- Yazdıklarını okurken ne gibi güçlükler yaşadın?
- İstediklerin gibi anlatamadığında neler hissettin?
- Seni dinleyen arkadaşlarının sana nasıl davranmalarını isterdin?

4. Canlandırma Çalışmalarının Değerlendirilmesi:

Öğretmen, “Çocuklar gördüğümüz gibi konuşmakta ve söylemek istediklerinizi anlatmakta ne kadar zorlandınız. Bu sizin için geçici bir durumdu. Fakat bu durumu ömür boyu yaşamakta olan ve söylemek istediklerini söyleyemeyen bir çok kişi var. Bu kişilerle olan ilişkilerimizde biraz önce yaşadığımız zorlukları düşünerek hareket edersek onların yaşadıkları zorlukları biraz da olsa azaltabiliriz.” diyerek etkinliği sonlandırır.

ETKİNLİK 8

ETKİNLİĞİN ADI: Benim İçin Zor...

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin, zihinsel özürlü/engelli ya da öğrenme güçlüğü olan bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar karşısında neler hissedebilecekleri konusunda duyarlılık kazanmalarını sağlamak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması için neler yapabileceği ile ilgili düşünce üretmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: İngilizce hikaye kitabı, kaset, kasetçalar.

SÜRE: 40 dakika.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen bugünkü dersin çok önemli olduğunu söyleyerek öğrencilerin dikkatlerini çeker. Ardından birazdan vereceği yönergeleri tüm öğrencilerin uygulamasını ister.

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

- Öğretmen tahtaya ileri matematik işlemlerini içeren bir problem yazar ve “ kimse birbirine herhangi bir şey sormadan bu problemi 5 dakika içerisinde defterine çözsün” diyerek yönerge verir.
- Beş dakika sonra öğretmen öğrencilere sıradaki etkinliğe geçeceklerini ve bu çalışmanın süresinin dolduğunu söyler.
- Öğretmen sıradaki etkinliğin hikaye okuma çalışması olduğunu, bunun için sınıfa bir misafirin geleceğini ve onlara hikaye okuyacağını söyler.
- Öğretmen daha önceden görüşmüş olduğu İngilizce öğretmenini sınıfa çağırır ve öğrencilere zor kelimeleri içeren bir hikayeyi hızlıca okumasını ister.

- Hikaye okunduktan sonra öğretmen öğrencilere hikaye ile ilgili sorular sorar ve cevaplamalarını ister.
- Öğretmen öğrencilerin çalışmanın zor olduğu ile ilgili şikayetleri ya da sorulara cevap vermemeleri durumunda bu dersin çok önemli olduğu ve sonraki çalışmaya geçilmesi gerektiğini söyler.
- Öğretmen tarihsel bir olayın anlatıldığı konuşmayı öğrencilere kasetten hızlandırılmış ayarda dinletir ve anlatılanları yazmalarını ister.

Çalışmalar tamamlandıktan sonra öğretmen aşağıdaki soruları öğrencilere yönelterek, öğrencilerin seviyelerinin üzerinde bir durumla karşılaştıklarında içinde buldukları durumu fark etmelerini sağlar.

- Daha önce hiç görmediğiniz işaret ve sembolleri içeren problemi çözmeniz istendiğinde neler hissettiniz?
- Bu problemle karşılaştığınızda ne tür yardımlara ihtiyaç duydunuz?
- Daha önce hiç duymadığınız İngilizce kelimelerin olduğu hikaye okunurken neler hissettiniz?
- Bu hikayeyi anlayabilmek için neler yapılmasını isterdiniz?
- Kasetten hızlandırılarak dinletilen olayı yazmaya çalışırken neler hissettiniz?
- Anlatılanları yazabilmek için neler yapılmasını isterdiniz?

3. Etkinliğin Değerlendirilmesi:

Öğretmen, “çocuklar gördüğümüz gibi bugün yaptığımız bu üç etkinlikte de yapmanızı istediğim şeyler sizlere çok zor geldi, hatta yapamadınız. İlk çalışmamızdaki problemi çok rahatlıkla yapabilen kişiler var, anlatılan hikayeyi çok iyi anlayabilen kişiler var. Fakat bize çok zor geldi bu kavramlar. İşte başka insanlara kolay gelen şeylerin bizlere zor gelmesi gibi bizim için kolay olan, bildiğimiz, öğrendiğimiz şeyleri öğrenemeyen, onlara zor gelen arkadaşlarımız olabilir. Bu arkadaşlarımız daha önce bahsettiğimiz zihinsel engelle sahip olabilirler ve bizim kolaylıkla öğrendiğimiz bazı şeyleri öğrenmekte zorluk çekebilirler, bizlerin yardımına, desteğine ihtiyaç duyabilirler. Bu arkadaşlarımızla ilişki kurarken ya da sınıftaki çalışmalarımız sırasında bugün yaşadığımız zorlukları unutmayın ve kendinizi onların yerine koyarak onlara yardımcı olmaya çalışın” diyerek etkinliği sonlandırır.

ETKİNLİK 9

ETKİNLİĞİN ADI: Seç Bakalım

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin özürlü/engelli arkadaşlarına karşı doğru ve yanlış olan davranışlar karşısında farkındalık geliştirmelerini sağlamak.
- Öğrencilerin, grup içerisinde yapılan etkinliklerle ilgili duygu ve düşüncelerin paylaşımının sağlanması.

DÜZEY: İlköğretim 3., 4. ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Çalışma kağıdı, kalem, silgi.

SÜRE: 40 dk.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen, öğrencilere bugünkü derste özürlü/ engelli arkadaşlarına karşı davranışları ile ilgili bir çalışma yapacaklarını söyleyerek başlar.

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

- Öğretmen, çalışma kağıdını öğrencilere dağıtır ve her bir ifadenin sırasıyla okunarak doğru davranışları “D” ve yanlış davranışların “Y” ile işaretlenmesini ister.
- Öğrencilere çalışmalarını tamamlamaları için yeterince süre verir.
- Öğrenciler çalışmalarını tamamladıktan sonra her bir durum tek tek ele alınarak doğru mu yanlış mı olduğu öğrencilere sorulur.
- Öğrencilerin verdiği cevaplar doğrultusunda yanlış olan davranışların yerine hangi doğru davranışların konulabileceği öğrencilerle tartışılır.

3. Etkinliğin Değerlendirilmesi:

Tüm durumlar ele alındıktan sonra öğretmen çevremizde özürlü/engelli bireylerin olabileceğini ve onlara karşı davranışlarımızda bugün öğrendiklerimiz doğrultusunda daha dikkatli davranmamız gerektiğini vurgulayarak etkinliği sonlandırır.

Aşağıda verilen durumları dikkatlice okuyunuz. Doğru ve uygun olan davranışları “D” işareti ile, yanlış ve uygun olmayan davranışları “ Y ” işareti ile işaretleyiniz.

Gözleri görmeyen birisini gördüğümde ona çarparak geçerim.	Yolda gözleri görmeyen birisiyle karşılaşıp bir şey söylemeden koluna girip karşıya geçiririm.	Sınıfta görme engelli bir arkadaşım olsa eşyalarını ondan izin almadan kullanırım.	Sınıfta görme engelli bir arkadaşım olsa ona tenfüste birlikte dolaşmayı teklif ederim.
Söylediğim şeyleri duymayan birisiyle karşılaşıp sinirlenir ve yanından uzaklaşıyorum.	Kantinde almak istediği şeyi görevliye anlatamayan işitme engelli birisiyle karşılaşıp ona yardımcı olabileceğimi anlatmaya çalışırım.	Sınıfta az duyan bir arkadaşım olsa öğretmenin söylediklerini anlaması için ona yardım ederim.	Oyun oynarken söylediğim şeyleri duymayan ve anlamayan birisine onunla oynamak istemediğimi söylerim.
Sınıfımda tekerlekli sandalye kullanan bir arkadaşım olsa rahat hareket edebilmesi için ona yardım ederim.	Yürümekte zorlanan bedensel engelli bir arkadaşıma daha hızlı olmazsa derse geç kalacağımızı söylerim.	Tekerlekli sandalye kullanan bir arkadaşım olsa onun da bizimle oynayabileceği bir oyun bulmaya çalışırım.	Sınıfımda eli titrediği için yemek yerken üzerine döken bir arkadaşım olsa ona bebek gibi olduğunu söyler ve gülerim.
Okulumuzun özel sınıfında bulunan öğrencileri tenfülerde korkutur ve onlarla dalga geçerim.	Okulumuzun özel sınıfında bulunan öğrencileri gördüğümde onlarla tanışır ve arkadaş olabileceğimizi söylerim.	Öğretmenin verdiği problemi tahtada çözemeyen bir arkadaşım olsa ona çok tembel olduğunu ve onunla arkadaşlık yapmak istemediğimi söylerim.	Sınıfta öğretmenin verdiği çalışmayı anlamayan bir arkadaşım olduğunu fark ettiğimde ona yardım ederim.

ETKİNLİK 10

ETKİNLİĞİN ADI: Bizim Köyümüz

ETKİNLİĞİN AMACI:

- Öğrencilerin toplumda özürlü/engelli bireylerle yaşamak konusundaki farkındalıklarını artırmak.
- Öğrencilerin bu güçlüklerin ortadan kaldırılması konusunda yapılabilecekler ile ilgili düşünce üretmelerini ve bu düşüncelerini resim yoluyla aktarmalarını sağlamak..

DÜZEY: İlköğretim 3., 4.ve 5. sınıflar

MATERYALLER: Büyük rulo resim kağıtları, kurşun kalemler, silgiler, pastel boyalar, bant.

SÜRE: 40 dk.

Uygulama Süreci

1. Etkinlikle İlgili Bilgilendirme Yapma:

Öğretmen öğrencilere bu çalışmada hep birlikte bir köy resmi yapacaklarını söyleyerek çalışmaya dikkatlerini çeker.

2. Etkinlikle İlgili Alıştırmalar Yapma:

Öğretmen aşağıdaki soruları öğrencilere yönelterek beyin fırtınası yaptırır.

- Yapacağımız köy resminde neler olmasını istersiniz?
- Bu köyde insanlar neler yapıyorlar?
- Bu köyde özürlü/engelli kişiler var mı?
- Bu köyde görme engelli, işitme engelli, fiziksel engelli, zihinsel engelli kişilerin yaşamını kolaylaştırmak için neler yapılmış?(Bu etkinlikten önce farklı engel/özür grupları ve bu bireylerin gereksinimleri ile ilgili etkinlikler yapılmış olmalıdır).

Öğretmen rulo kağıtları yere serer, öğrencilere boya kalemlerini verir. Öğrencilere köy resmini yapmaları için yeterli süre verilir. Çalışma tamamlandığında öğretmen resmi sınıf duvarına asar.

3. Etkinliğin Değerlendirilmesi:

Engelli/özürlü kişilerin resimde yer alıp almadığı ve onlarla ilgili olarak nelerin çizildiğı öğrencilerle birlikte incelenerek, bunların dışında özürlü/engelli kişilerin de bu köyde mutlu ve rahat yaşayabilmeleri için nelerin olması gerektiğı öğrencilerle tartışılarak etkinlik sonlandırılır.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). "Hizmetçi Eğitim Programlarının Öğretmenlerin İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarına Etkisi." **Özel Eğitim Dergisi**. 1(4), 13-19.
- Aktaş, C. (2001). "İlköğretim Öğrencilerinin Fiziksel Özürlü Yaşıtlarına Yönelik Sosyal Kabul Düzeylerinin Geliştirilmesi." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık Özürllü İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Anderson, R. (1992). "The Effectiveness of Puberty and Film in Modifying Studens' Perception Towards Person With Disabilities." **Disertation Abstract İnternational**. 53(11), 3793-A.
- Aral, N. ve Dikici, A. (1998). "Normal Gelişim Gösteren Çocukların Özel Gereksinimli Olan Akranları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi." VIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Edirne.
- Ataman, A. (2003). **Özel Eğitime Giriş**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Batu, S. (2008). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. İ, H, Diken (Edt). **Özel Eğitim**. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2006). **Kaynaştırma**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. ve Uysal, A. (2006) "Teaching Typically Developing Children to Help Their Peers With Various Special Needs Via Simulation Activities." **Eğitim Araştırmaları Dergisi**. 22, 12-25.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). **Deneyisel Desenler**. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Cavkaytar, A. (2008). Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim. İ, H, Diken (Edt). **Özel Eğitim**. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Civelek, A. H. (1990). “Eğitilebilir Zihinsel Özürlü Çocukların Sosyal Kabul Görmelerinde Normal Çocukların Bilgilendirilmelerinin ve İki Grubun Resim-iş ile Beden Eğitimi Derslerinde Bütünleştirilmelerinin Etkileri.” Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cüceloğlu, D. (1996). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çifçi, İ. (1997). “Normal Çocukları Bilgilendirmenin Zihinsel Engelli Yaşıtlarına Yönelik Tutumlarına Etkisi.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diler, N. (1998). “Kaynaştırma Kavramı Kaynaştırma Uygulamaları ve Etkili Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler.” VIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Edirne.
- Donaltson, J. (1980). “Changing Attitudes Towards Handicapped Person: A Review and Analysis of Research.” **Exceptional Children**. 46(7), 504-514.
- Dökmen, Z. Y. (2000). “Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi, Geçerliği ve Güvenirliği.” XI. Ulusal Psikoloji Kongresinde sunulan bildiri. İzmir.
- Ercan, Z. G. (2001). “Kaynaştırılmış Ortamdaki Normal Gelişim Gösteren Çocukların 8-11 Yaşları Arasındaki Öğrenme Güçlüğü Olan Akranlarına Karşı Tutumlarının İncelenmesi.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eripek, S. (1990). “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitim.” **Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt III, Sayı I, 185-200.
- Eripek, S. (1992). “Engelliler ve Eğitimleri.” **Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt III, Sayı I-II, 79-84.
- Eripek, S. (2007). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları. S. Eripek (Edt). **İlköğretimde Kaynaştırma**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Eripek, S. (2008). **Özel Eğitim**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Friend, M. ve Bursuck, W. (2006). **Including Students with Special Needs** (Dördüncü basım). A Pearson Education Company.
- Horne, M.D.(1985). **Attitudes Towards Handicapped Students**. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ibrahim, F.A. (1982). "Modification of Attitudes Towards Disability: Differential Effect of Two Educational Model." **Rehabilitation Counselling Bulletin** (Sept), 29-36.
- Kargın, T. (2004). " Kaynaştırma Tanımı Gelişimi ve İlkeleri." **Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**. Cilt V, Sayı II, 1-13.
- Kırcaali-İftar, G. (1992). "Özel Eğitimde Kaynaştırma." **Eğitim ve Bilim**. 16, 45-50.
- Krahe, B. ve Altwasser, C. (2006). "Changing Negative Attitudes Towards Person with Physical Disabilities." **Journal of Community & Applied Social Psychology**. 16. 59-69.
- Kuz, T. (2001). "Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Tutumların İncelenmesi." Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Küçükler, S. (1997). "Bilgi Verici Psikolojik Danışmanlık Programının Zihinsel Özürlü Çocukların Kardeşlerinin Özürlülerle İlgili Bilgi Düzeylerine ve Özürlü Kardeşlerine Yönelik Tutumlarına Etkisi." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükler, S. ve Rihter Kanık, N. (1994). "Normal Çocuğa Sahip Anne Babaların Özürlü Çocuklara Yönelik Tutumları." **Özel Eğitim Dergisi** .1(4), 20-28.
- Larrivee, B. (1981). "Effect of Inservice Training Intensity on Teachers' Attitudes Toward Mainstreaming." **Exceptional Children**. 48(1), 34-39.

- Leyser, Y., Cumblad, C., Strikman, D. (1986) "Direct Intervention to Modify Attitude Towards the Handicapped by Community Volunteers: The Learning About Handicapped Programme." **Educational Review**. 38(3), 229-236.
- Manetti, M., Schneider, B. H., Siperstein, G. (2001). "Social Acceptance of Children with Mental Retardation: Testing the Contact Hypothesis With an Italian Sample." **International Journal of Behavioral Development**. 25(3), 279-286.
- Mc Gowan, P. J. (1999). "The Effect of Simulation on Attitudes Towards Person with Disabilities." Unpublished Doctoral Dissertation. Seton Hall University. USA.
- M.E.B. (2000). "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği." Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- M.E.B. (2006). "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği." 31.05.2006.26184 Sayılı Resmi Gazete.
- Naor, M. ve Milgram, R. M. (1980). "Two Preservice Strategies for Preparing Regular Class Teachers for Mainstreaming." **Exceptional Children**. 47(2), 126-129.
- Öcal, D. (1999). "Zihinsel Engelli Çocukların Diğer Çocuklarla İletişimi Ve Kaynaştırılması Üzerine Bir İnceleme." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyürek, M. (2006). **Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). **Kaynaştırma Uygulamaları**: Morpa Yayınları.
- Şahbaz, Ü. (2004). "Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Sosyal Kabul Düzeylerinin Belirlenmesi." XIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Eskişehir.

- Şahbaz, Ü. (1997). “Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaşturmaya İlişkin Tutumlarının Değişmesindeki Etkililiği.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahbaz, Ü. (2007). “Normal Öğrencilerin Kaynaştırma Sınıflarına Devam Eden Engelli Öğrenciler Hakkında Bilgilendirilmelerinin Engellilerin Sosyal Kabul Düzeylerine Etkisi.” **Eurasian Journal of Educational Research**. 26, 199-208.
- Tekin, E. (1994). “The Effects of Exposure to Information Techniques on Forth Grade Children’s Social Acceptance Level of Exceptionality.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turhan, C. (2007). “Kaynaştırma Uygulaması Yapılan İlköğretim Okuluna Devam Eden Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Görüşleri.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, A. (1995). “Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, A. (2004). “ Kaynaştırma Uygulaması Yapan Öğretmenlerin Kaynaşturmaya İlişkin Görüşleri.” XIII. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri. Eskişehir.
- Vuran, S. (2005). “The Sociometric Status of Student With Disabilities in Elementary Level Integration Classes in Turkey.” **Eurasian Journal of Educational Research**.18, 217-235
- Vuran, S. (2007). Sosyal Yeterliklerin Geliştirilmesi. S. Eripek (Edt). **İlköğretimde Kaynaştırma**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Westervelt, V. D. ve McKinney, J. D. (1980). "Effects of a Film on Nonhandicapped Children's Attitudes Toward Handicapped Children." **Exceptional Children**. 46(4), 294-296.

Yeşilyaprak, B. (2002). **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.